

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1869.

ΤΟΜΟΣ ΙΘ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 453.

ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΓΡΟΒΑΝΘΕΝΤΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΟΙΗΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ
ΤΟΥ 1868.

Όταν τὰ κατὰ τὸν ἔφετεινὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τελεσθέντα πολλαχῷς ἐφημίζοντο καὶ σφρότατοι ἑλεγχοὶ καὶ λοιδορίαι εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐδημοσιεύοντο, ὁ περὶ τούτου τὴν παροῦσαν γράφων, εἰς τῶν ὑπολόγων τοῦ ποιητικοῦ κριτηρίου, ἀπὸ σκοποῦ καὶ συνεδότως σιωπῶν ἀπέλειπε τῆς διαπάλης, ἵνα μὴ ὑποληφθῇ ὡς προτιθέμενος νὰ ἐκταράξῃ τὴν εὐθυμίαν τῶν νικητῶν καὶ ἐπιτείνῃ ἐνταυτῷ τοὺς πειρασμοὺς τῶν ἀγωνοδικῶν. Ἐπειδὴ δὲ σημερον αἱ πύλαι τοῦ κριτηρίου ἐκλείσθησαν καὶ αἱ ἐντυπώσεις ἐκεῖναι παρῆλθον, καὶ δὲ δημοσιογραφικὸς πάλος κατέπαυσε, δύναμις νὰ προβάλω εἰς τὸν δημοσιότητα, καὶ ἀποκαλύπτων ἐμφανιστικῶτατα τὸ κριθὲν ἔργον μου ὁ ἐργάτης αὐτὸς, μετὰ παρέποιας ἀνεπικάλυπτος νὰ ἐμφανισθῇ. Τοιούς δὲ καὶ οἱ καθ' ήματς ἀκριβεῖς παρατηρηταὶ τῶν φαινομένων τὰς πολιτείας τῶν γραμμάτων ἀνεύρωσιν ἐν τῷ παρόντι ἀνέκδοτα ἐπάξια τῆς φύσης τῶν νεωτέρων τῆς Ἑλλάδος σοφῶν.

Τρέβαλον εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν ποίημα¹ βμρος εἰς τὸν Θεόρο ἐκ στίχων 410. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ ἀποτομένου πασοῦ τῶν στίχων συνυπέντελον καὶ ἀποσπασμάτιον ἐξ ἄλλου σπουδαῖου ποιῆματος ἢ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ.² Ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἀγωνοδικῶν ἴδιως, ἐξετασθὲν καθὸ πληρες, καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος, εἶναι ὁ εἰς τὸν Θεόν ὕμνος. Παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιν ἵκανοι ἐξεδόθησαν ὕμνοι εἰς διαφόρους ὑποθέσεις (1)· ἀλλὰ ἴδιως

⁽¹⁾ Ἐκ τούτων 88 καὶ εἰ ἔης παρατιθέμενος·

Γινος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν ὑπὸ Διονοσίου Σελωροῦ. Μεσολόγγιον 1823.

Γινος εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ Κ. Αριστείου. Παρίσιο 1829.

Γινος εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ Ιωάννου Καρασούτου. (Βάρβιτος) 1860.

Γινος εἰς τὴν Ἑλλάδα Ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας ὑπὸ Γεωργίου Σκόκου. Αθῆναις 1833.

Γινος εἰς τὴν Ἑλλάδα Ναὸν Π. Σ. Συνοδίου. (Ἀναρμήσεις) Δθῆναις 1860.

Γινος Μεσολογγίου.

Γινος εἰς τὸν περὶ τὸν Γ. Καρπούσικην πεσόντας ὑπὸ Αλεξανδροῦ Αντωνιάδου. Ερμούπολις 1839.

Γινος εἰς τὸν θάνατον Μάρκου Βότσαρη ὑπὸ Ν. Δ. τοῦ Μαραθωνίου. Βεΐνη 1835.

Γινος εἰς τὸν θάνατον Χρυσοπούλου.

Γινος εἰς τὸν θάνατον Παναγ. Σεύτσου, (Κ.Θάρα). Δθῆναις 1833.

Γινος πρὸς τὸν θάνατον Παναγ. Συνοδίου (ἢ Πληγωμένη Καρδιά). Πάτραι 1857.

Γινος εἰς τὸν 25 Μαρτίου.

Γινος ὁρμητικός.

ομνον εἰς τὸν Θεὸν ἔγραψεν δὲ καὶ Δημήτριος Δημόσσος ἐξ ἡμιστίχων 144 (ὅρε Πρόδρομον τῶν ποιητικῶν πονημάτων αὐτοῦ σελ. 11 ἐν Λαζαρούφ 1833) Ἐποίησε δὲ τοιοῦτον καὶ ἡ καὶ Εὐφροσύνη Σαμαρτζίδου ἐκ στίχων 42. (Συλλογὴν ποιησεων αὐτῆς σελ. 1 Ἀθηναὶ 1857). ἄλλος ὅμνος εἶναι δὲ τοῦ καὶ Ἀγγέλου Στ. Βλάχου ἐκ στίχων 16 διὰ τὰ παιδία (ἥρα ὥρας αὐτοῦ σελ. 83 Ἀθηναὶ 1860) καὶ ἔτεροι ἀδόμενοι ἐν τοῖς σχολείοις ὁ μὲν ἐκ στίχων 24, δὲ δὲ ἐκ 10. Καὶ κάλλιστοι μὲν εἶναι οἱ αἰρημένοι· ἀλλ' ὅμνος ἀποτελῶν καθ' ἔκυτὸν πλῆρες τι δλον καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς θεοσοφίας μεγαλύνων καὶ ἔξυμνων τὸν Δημιουργὸν ἐκ τῆς φυσικῆς τῶν δυτῶν θεωρίας, δὲν ὑπάρχει εἰμὴ δὲ περὶ οὗ δὲ λόγος.

Διαταρφῶν ἡδη τὰ κατὰ τὸν ὅμνον τοῦτον ἐνδέσπερχ προτάσσω ἀναγκαίαν ἔξομολόγησιν, ἵτις συμβάλλεται πρὸς διευκρίνεσιν τὸν εὑθὺς μετὰ μικρὸν λεγθησομένων. Ὁ ὅμνος ὑπεβλήθη εἰς ἔγκριτες τῶν κλασικῶν σπουδῶν ὄνδρας, οἵτινες ἦσαν νὰ μοὶ ἀνκοινώσωσι τὰς κρίσεις αὐτῶν δημοσιευθησομένας ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ. Ως ἐπικεφαλαῖῶν ἡδη ὑποσυνάπτω ἐν βραχεῖ τὰ δεδογμένα αὐτοῖς, δτι ὁ ὅμνος δύναται νὰ προστεθῇ ὡς συνέγεια εἰς τὸν 103 ψαλμὸν τοῦ Δαυΐδ. Ἐξετάζοντες δὲ κατ' εἶδος μὲν τὸ ποίημα ἐπάγουσιν, δτι δὲν ἀπέδει κατὰ τὴν ἔκτασιν πρὸς τὰ περὶ ὅμνων ἔπηκρινωμένα καθόσον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐποιοῦντο ὅμνοις ἀποτελοῦντες ὄλον πλῆρες καὶ ἕστος τὸ μῆκος πρὸς ὄλοκλήρους ῥαψῳδίας καὶ μεγάλην ἔχοντες τὴν ποιητικὴν ἀξίαν ἔθεωροῦντο ὡς μικραὶ ἐποποιίαι· καθ' ὅλην δὲ θεωροῦντες ἐπὶ ταύτης γίγνονται τῆς γνώμης, δτι δηντιῶς ἐκ τῶν δυσκολωτάτων τὸ θέμα, διάτι ὁ πρὸς τὸν Θεὸν οὐδὲν ἔττον ἔστιν ήτις ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀνθρού δυνάμεως ἐπὶ τοῦ ὄλικοῦ καὶ ἡθικοῦ κόσμου. Καὶ διακρινολογούμενοι ἀνελίτουσιν ἀπαντά τὰ κεφάλαια αὐτοῦ, ἐν οἷς συνορᾶσι τὴν ἔξυμνην τοῦ Δημολύτου, καὶ ἡνὶ ἀδύνατον ποιεῖται· ν' ἀριστεύσῃ.

*Γρυνος πολεμικὸς· καὶ οἱ τρεῖς ὑπὸ Π. 1837.

*Γρυνος εἰς ἀπόλλινα ὑπὸ Χαραλ. Ολυμπίου. (Εὐρώτας) *Δηλαὶ 1837.

*Γρυνος εἰς τὸν ἄλιον ὑπὸ Χρήστου Α. Παριμενίδου. Ἀθηναὶ 1847.

*Γρυνος εἰς τὴν Θερινὴν Σελήνην ὑπὸ Χρήστου Ἀναστασίδην (Δι πρώτας ἀποπνεύσεις.) Κωνσταντινούπολις 1844.

*Γρυνος πρὸς τὸν Μάλιον ὑπὸ Π. Συγνοθίου (Πληγωμένη Καρδία) Πάτραις 1837.

*Γρυνος τῆς ἑσπερίας ὑπὸ Ιωάν. Καρασούτας (Ἀπάνθιτρα ποιητικῶν) Ἀθηναὶ 1849.

*Γρυνος πρὸς τὴν βασιλισσαν ἀμαλίαν ὑπὸ Μ. Δ. Κεπρίου *Δηλαὶ 1837.

*Γρυνος πρὸς τὸν Βίκτωρα Οὐγγαν ὑπὸ Π. Συγνοθίου Πάτραις 1867.

*Γρυνος πρὸς τὴν ὥραιαν ὑπὸ Π. Συγνοθίου Πάτραις 1837.

*Γρυνος εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἑλλήνος ποιητοῦ Διονυσίου Κόμπτος Σολομοῦ ὑπὸ Ἀριστοτέλους Βαλαναρίτου. Ἀθηναὶ 1857.

*Γρυνος εἰς Ἀπροδίτην ὑπὸ Ιω. Καρασούτας (Βάρδιος) 1860.

Καταδεικνύουσι δὲ καὶ τὰ ἡμιχρητημένα, ἀτινα ἐπεικῆς καὶ κατ' ἀνθρωπὸν φρανοῦντες θεωροῦσιν ἀσήμαντα πρὸς τὸ δλον τοῦ ὅμνου, ἀξίου λόγου κατὰ τε τὴν σύλληψιν τῆς ἴδεας καὶ τὴν ἔξωτερικὴν αὐτῆς παράστασιν. Παραλείπω ἐν τῷ παρόντι τὰς κρίσεις ἐτέρων περὶ τοὺς λόγους κατατριβομένων, οἵτινες κατιδόντες τὴν ἀξιολογότητα τῆς ὑποθέσεως καὶ κατανοήσαντες τὴν οὐσίαν τῆς ἴδεας σύντης συνομολογοῦσιν, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ποίησις τοῦ εἰδούς τούτου εἶναι ἔργον ἐκ τῶν ὑψηλῶν καὶ δυσκολωτάτων. Ὅτι δὲ δὲν ὅμνος ἔχων ἀντικείμενον τὴν ἔξυμνησιν τοῦ Δημολύτου καὶ ἀποσκοπῶν πρὸς τὴν ὑπὸ συμπάστες τῆς δημιουργίας προσαγγομένην τῷ Δημιουργῷ αὐτῆς ὑμνολογίαν, εἶναι ποίησις τῶν δυσχερεστάτων, ἐκτὸς κείται ἀμφισβητήσεως. Οὕτω δὲ μπας ὁ ἐν λόγῳ ὅμνος διατριχνοὶ τὴν γνῶσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως, ἢν ἀνωθεν ὁ πᾶς ἔξυμνης χρόνος· τὴν γνῶσιν τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀνωτάτω Προνοίας· τὴν γνῶσιν τῆς πτεραγωγοῦ τῶν δλων ἀπειροδυναμίας καὶ τῆς συντηρούσης τὸν ἔννυλον, ἀλλον καὶ ἡθικὸν κόσμον ἀπειροσοφίας. Ἐπὶ τούτοις δὲ καθ' ἀπαντά τὰ κεφάλαια αὐτοῦ ἐν γλώσσῃ μεγαληγόρῳ δοξάζεται καὶ ἀνυμνεῖται ἡ ὑπέρθιος θεότης οὐσίασι. Ἐκπεριέρχεται δὲ τὴν μεγαλουργίαν τοῦ κόσμου, ίνα ἀποδοθῇ ἡ ἀκρα λατρείᾳ ὀφειλομένη εἰς τὸν ἀνενδεέστατον μὲν ἀλλ' ἀκρος ἀγαθοποιὸν καὶ ἀπόλυτον Κύριον τοῦ Σύμ παντος, καθ' ἣν συνεμφαίνεται ἡ πρὸς αὐτὸν ἡμετέρᾳ σχέσις καὶ ἔξαρτησις. Ἡ ὑμνῳδία λοιπὸν αὗτη συντελουμένη ἐκ τῆς φυσικῆς τῶν δημιουργημάτων θεωρίας εἶναι ἕρα καὶ εὐάρεστος εἰς τὸν Δημιουργὸν προσφορὰ δι' αὐτὴν τὴν ἔξαργηλομένην περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ἢς ἀνευ οὖτε πίστις, οὔτε ἐνάρετοι πράξεις. «Ο τοῦδε τοῦ Παντὸς Δημιουργὸς καὶ Πατὴρ οὐ δεῖται αἴματος, οὐδὲ κνίστης, οὐδὲ τῆς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ θυμιαμάτων εὐωδίας, αὐτὸς μὲν ἡ τελεία πεύωδία, ἀνενδεής καὶ ἀπροσδεής. Ἄλλα θυσία αὐτῷ μεγίστη, ἀν γινώσκωμεν τίς ἔξεταις καὶ συνεστρατεύεται τοὺς Οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν κέντρου δίκτην ἀπορᾷσε. Τίς συνήγαγε τὸ δύωρ εἰς θαλάσσας καὶ διάσκρινε τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότους. Τίς ἐκόσμησεν πάστροις τὸν αἰθέρα καὶ ἐποίησε πᾶν σπέρμα τὴν γῆν ἀναβάλλειν. Τίς ἐποίησε ζῶα καὶ ἀνθρωπὸν ἀπλασε.» Ἀθηναγόρου Πρεσβ. περὶ χριστιαν.

Τούτων οὖτων καὶ οὐχὶ ἄλλως ἔχοντων, καὶ γινώσκων ἔνθεν μὲν τὸ δυσχερές τοῦ ἔργου, ἐτέρωθεν δὲ τὴν ἀσθένειαν ἐμοῦ, ὥφαιλον γὰ τούτοις πηγὰς ἀρθοντατας, ἀγνοτάτας καὶ μάλιστα δυσπροστούς. Προσέφυγον λοιπὸν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν Παρνασσοῦν, καὶ διότι ἡ ὑπεροχὴ τῆς παρὸς Βρεττανοῦ,

Θρησκευτικής ποιήσεως ἔξω παντὸς φέρεται Κητήματος, καὶ διότι παρ' Ἑλλησι κοινότεραι ίδεαι δὲν εἶναι αἱ Ἀγγλικαὶ. Εσταχυολόγησα δὲ ἐκ τοῦ ΜΟΛΩΝΟΣ, Γούγκ, Δράῦδεν, Πώπ, Γρέν, Γλύν, Στέρνου, Ἀκενσάϊδ. Ἐλαθον ὑπ' ὅψιν τὸ Religions Souvenir (1836) τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Κόλτωνος. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μοὶ ἔχεισίμευταν αἱ εἰς τέσσαρα βιβλία συνηγμέναι Select Hymns ἐκλεκτοὶ ὄμνοι· αἱ ἐκδοθέντες ἐν Βοστώνῃ τὸ 1823 ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ Οὐορσέστερ, ἐν οἷς ἀπανθίζεται ἡ σοφωτέρα θρησκευτικὴ ποίησις τῶν εὑκλεεστέρων ἀοιδῶν. Οὗτοι λοιπὸν καὶ τὴν λογικὴν τῶν ἴδεων, ἥτοι τὴν τέχνην τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ τὴν Ὂλην τὴν οἰκοδομικὴν βεβασκνισμένως παρέλασθον ἀπὸ ἔξοχους ἀριστοτέχνας. Εἰς τὸ ἐφύμνιον μᾶλιστα τοῦ ὑπὸ λόγον ὄμνου παρεντέθειται ὅλος ὁ Morning Hymn τοῦ Μίλτωνος πολυειδῶς προσεπηνέημένος. Διὰ τοῦτο ἡ πρὸς τοὺς ἐπαινέτας τοῦ ἔργου ἀπάντησίς μου ὑπῆρξεν ἀείποτε στερεότυπος καὶ εἰλικρινής. ὅτι καλὸν ἐν τῷ ὄμνῳ, οὐκ ἔστιν ἐμόν· ὅτι δὲ οὐ καλὸν, τοῦτο ἐμόν.

Μετὰ τοιαύτην ἔκθεσιν τοσοῦτον αὐθομολογουμένου πράγματος, ἐπίκειται ἡδη νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ Βουτσινχιον κριτήριον καὶ ἀκούσωμεν τοὺς ἀγωνοδίκας πῶς ἔθεώρησαν, ἔξηρεύνησαν, ἀνέκριναν καὶ ἔκριναν τὸ ἐν λόγῳ ἔργον. Οἱ δξιδερκέστατος τὴν διάνοιαν κ. Ἀφεντούλης ὡς μαντεῖον πυθόγραστον χρησμοδοτεῖ, ὅτι «ὅ ὄμνος ἤντλήθη ἐκ τῶν τροπαρίων τῆς Οκταήχου καὶ τῶν ὄμνων τῆς Ἐκκλησίας.» Παραπολὺ τὸ πρῶτον ἐτυράννησε τοὺς δρθαλμούς μου, ἀσκαρδαμυκτὶ εἰσορῶν ἐν τῇ χρησμολογίᾳ ταύτη τῶν κριτῶν ἐρήμημένην τὴν λέξιν Οκτώηχος, καὶ ὑποτοπεύων διεστροφὰς καὶ μεταμορφώσεις ἐσπευσαν νὰ συμπαραβάλω τὸ μετὰ χειρὸς ἐμοῦ φυλλάδιον πρὸς τὰ ἀντίτυπα τούτου, ἐν οἷς ἀπασιν ὁ Οκτώηχος ἀναστηλωταί. Ἐν ἐμαυτῷ δὲ γενόμενος, ὁ Μίλτων, ἐψιθύρισα, εἶναι τοῦ 17, ἡ δὲ Οκτώηχος τοῦ 8 αἰώνος· ὀλίγους λοιπὸν μῆνας οἱ βαθεῖς ἔξιγνευται ἐλανθάσθησαν. Ἐπειτα καὶ τὴν Δαχμασκὸν, φαίνεται, διεσκόπευσαν ὀλίγους μόνον παρασάγγας ἀπέγουσαν τοῦ Λονδίνου. Δὲν ἀπκιτεῖται νὰ ἔναι τὶς πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς, τόσον ἐπιφρέσως ἔξωγκωμένος ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων, ἀλλὰ τὰ κοινὰ μόνον γράμματα νὰ γινώσκῃ, καὶ ἀναγινώσκων τὸν ὄμνον καὶ τὴν Οκτώηχον, ἀπτόμενος, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ πράγματος αἰσθάνεται ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει κοινὸν ἐν αὐτοῖς. Προκαλῶ τοὺς κριτὰς ν' ἀντιπροσέλαωσι πᾶν ὅτι τούτου ἀντίθετον γινώσκουσι· Σωστὰ σωστὰ ἡ πολυτελῆς ἐργασία ἐμοῦ ἐσκόπει νὰ μὴ θίξω τὴν Οκτώηχον, καὶ διότι κύτη, ὡς μικρὸν ὕστερον καταδειγμένεται, εἰς ἔτερον ἀφορᾷ, καὶ διότι ἄλλως ὁ ὄμνος οὐδὲν καινοπρεπὲς

ἥθελε περιέχει· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὕκνησε νὰ δρει· Βατήσω εἰς τὰ δυσανάθατα τοῦ Ἀγγλικοῦ Παρνασοῦ, ὥστε ἡ ἵγνευτικὴ αἰσθησίς τοῦ κ. Ἀφεντούλη νὰ μὴ ἦμπορη νὰ δισφρανθῇ τὰ πατήματα τῆς πολυπλανήτου ταύτης ἐξόδου μου. Ἀλλὰ τῆς ἀδυναμίκης ταύτης τῶν κριτῶν δὲν καταιτιῶμαι, μην καὶ ἔδυνατό τις κατὰ λόγον καὶ δίκην νὰ ἴσχυρισθῇ, ὅτι ὁ ἔκουσιας ὑψιθεῖς ἐπὶ πανεπιστημιακοῦ θρόνου, ἵνα ὡς ἄλλος οἰκουμενικὸς κριτὴς ἔξετάξῃ καὶ κρίνῃ πάντας, τόσον καὶ τοῦ ίδίου αὐτοῦ ἔθνους, ὅσον καὶ ἀπαντάς τοὺς ἔξι ἐκατέρας τῆς οἰκουμένης προσερχομένους μὲ ποιήματα ἐλληνιστὶ γεγραμμένα, δρεῖλαι νὰ γινώσκῃ τὴν σύγχρονον φιλολογίαν ἢ τούλαχιστον νὰ μὴ ἀγνοῇ τὴν ἴστορίαν τῆς συγγρόνου ποιήσεως τοῦ ίδίου αὐτοῦ ἔθνους. Καὶ ὁ Γούγκ καὶ διάλογοι καὶ οἰκουμενικοὶ μετενηγγέμνοι εἰς δλας τὰς γλώσσας· καὶ ἥθελον ἀδικήσει τοὺς πολυμαθεῖς; καὶ γλωσσομαθεῖς κριτὰς διατείνομενος, ὅτι ἀγνοοῦσι τὸν Μίλτωνα, διότι οὔτως ἥθελον ἀγνοεῖ αὐτὸν τὸν Όμηρον τῆς νεωτέρας ποιήσεως.

ε Ο Μίλτων θεῖος δοιδός, οὖ τινος εἰν̄ ὁ θρόνος

« ἔξῆς μετὰ τὸν Όμηρον ἐπὶ τοῦ Ἐλειῶνος,
ε οὖ τινος εἰν̄ ὁ μέγας νοῦς, ὃς τὸ πτεροσκεπάζον,
« Πνεῦμα Θεοῦ τὴν Ἅβυσσον καὶ κόσμους ἐπωάζον.»
(Ι. Καρκούντσα πρὸς Λαχαρτίνον.) Ἀλλὰ καὶ γωρίς τούτων, τὸ ἐφύμνιον, ὃς καὶ πρότερον μοι εἴρηται, εἶναι τοῦ Μίλτωνος. Τοῦτο δὲ μετηνέγκη τοῦ Κ. Χρήστου Αναστασιάδου ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ « αἱ πρῶται ἐμπνεύσεις 1844. » Τοῦτο τούλαχισταν ἔδυναντο νὰ μὴ ἀγνοῶσιν οἱ κριταὶ τῆς νεωτέρας τῶν Ἐλλήνων ποιήσεως.

Άλλ' ἔστω· ἐὰν οὗτοι δὲν γινώσκωσι κατὰ φιλολογικὴν ῥήτοραν σύμπαντα τὰ ἐγνωσμένα, εἰπάτωσαν, τὶ γινώσκουσι περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐγνωσμένων· δεδόσιμω, μην τοῦτο τὸ συγκεκλυμμένον, ὃς προείρηται, διαλανθάνον τὴν δξιδερκείαν τῶν κριτῶν ἀγνοῶσι, δειξάτωσαν, τὶ δὲν ἀγνοοῦσιν ὑπόπτιον ὑπὸ τὰς δψεις αὐτῶν. Ο κ. Ἀφεντούλης ἀνενδοιάστως ἀποφαίνεται, ὅτι διάλογος εἶναι ἐν τῆς Οκτώηχου καὶ τῶν ὄμνων τῆς Ἐκκλησίας· δρεῖλαι ἀρα ν' ἀποδείξῃ τοῦτο, ἔστω δὲ καὶ πορρότερων ὑποδείξῃ· Τὸ ἀγνοεῖν τὸν Μίλτωνα καὶ τοὺς διασημοτέρους Ἀγγλους καὶ Ἀμερικανούς ποιητὰς, τοῦτο δὲν εἶναι ἀμάρτημα· ἦ, ἵνα τὴν αὐτὴν τῶν κριτῶν ὄμιλόσω γλώσσαν, δι Θεὸς συγχωρεῖ τὴν ἀμαρτίαν αὐτὴν· ἀλλ' ἡ ἀγνοοια τῆς Οκτώηχου καὶ τῶν ὄμνων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μέγα ἔγκλημα διὰ τὸν ἐπαγγελλόμενον τὸν τε φωστήρα καὶ σωτῆρα τῶν ἐν τῇ Ανατολῇ χριστιανικῶν λαῶν, καὶ ἐγχειρίζομενον τὴν τε ἥθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀγωγὴν καὶ παίδευσιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τὸ ἔγκλημα, ἵνα καὶ

πάλιν τὴν αὐτὴν τῶν κριτῶν μετέλθω γλῶσσαν, οὔτε αἱ Μοῦσαι, οὔτε δὲ Θεὸς συγγραφοῦσιν. Ἀν εὖ-
μοίρουν δυνάμεων νὰ μεταφράσω τὴν Ὁκτώηχον εἰς
τὴν νεωτέραν παρ' Ἑλλησι ποίησιν, ώς πράττει δ.
Π. Κ. ἐπιτυχῶς παραφράζων τοὺς ψαλμοὺς τοῦ
Δασκίδη, ἔργον τοιοῦτον καὶ ἐφ' ὅσον ἀν ἐγίνετο ἀνε-
πιτέχνητον, θήθειν εἰσθαι ὅμως ἀξιολογώτατον καὶ
ἀνευ τῆς ἐγκρίσεως, δόξῃ δὲ εἰπεῖν, καὶ μετὰ κατα-
κρίσεως τῶν ἀγνοοδικῶν. Ἀλλ' ή μὲν Ὁκτώηχος ἔ-
χουσα ἔτερον προσορισμὸν στρέφεται ίδίως εἰς τὰ σε-
πτὰ πάτη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν Λ-
νάστασιν αὐτοῦ καὶ τὰς θεολογικὰς ἐκείνας ἀληθείας
τὰς προσπιπτούσας εἰς τὰ ἀναγνωσκόμενα εὐαγγέ-
λια ἐκάστης Κυριακῆς· τοῦτο δὲ ἔστιν ὑμνῷδει τὴν
κατ' ἀποκάλυψιν θεότητα. Τὸ δὲ ὑπὸ λόγου πόνημα
πρωτορισμένον εἰς τὴν ὑμνολογίαν τῆς ἑνιαίας θεότη-
τος, τῆς ὑπεραρχίου ἀρχῆς, ἀποτελουμένην ἐκ τῆς
τῶν ὄντων θεορίας καὶ προσφερομένην κατὰ φυσι-
κὴν τιναχ πορείαν ἀγουσαν ἐκ τῶν δημιούργημάτων
εἰς τὸν Δημιουργὸν, φέρουσαν ἐκ τῶν κτισμάτων εἰς
τὸν Κτίστην, εἶναι διοσχερῶς ἄλλο καὶ ἀλλοῖον ἐν
πᾶσι καὶ κατὰ πάντα, ώστε ἐν αὐτῷ οὐχὶ ἰδέα, ἀλλ'
οὐδὲ λέξις τις παρεμφαίνεται ἐκ τῆς Ὁκτωήχου. Ἐκ
τούτου ἀριδήλως συνάγεται, ὅτι ἀγνοοῦσι τί ἔστιν
Ὁκτώηχος. Ή δὲ ἀγνοοιαὶ τῶν Κριτῶν τοσοῦτον αὐ-
τοφύρατος γίνεται, ἵσσον αὐτοὶ οὐτοὶ ἐμφανίζονται;
διαρρήδην μηνύοντες, ὅτι οὐδὲ κατ' ὅψιν γινώσκουσι
τὴν Ὁκτώηχον, ώς ἀπαξιοῦντες νὰ τιμήσωσι τὴν ὁ-
ρκαν αὐτῶν μὲ τὴν θέαν τοσοῦτον εὐτελοῦς βι-
θίλιον, καὶ τὸ ὅποῖον οὐδέποτε καν ἰδόντες αὐταῖς
ἔψειν ὠνόμασαν Ὁκτώηχον, οὐτως ἀξιοπίστως αὐ-
τομαρτυροῦντες, ὅτι ἀγνοοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν δρθι-
γραφίκην τῆς λέξεως· (διότι ή ἱερὰ αὐτη βιθίλος οὔτε
διομέζεται, οὔτε ποτὲ ὠνομάσθη Ὁκτώηχος, ἀλλ'
Ὀκτώηχος, ώς καὶ δὲ λαδὲς προφέρει αὐτὴν λέγων
χτωῆχι, φτωῆχι, καὶ οὐχὶ χταῆχι, φταῆχι.) Ἐκτὸς
τῆς Ὁκτωήχου ἐπιπροστίθενται, ὅτι δὲ ὑμνος ἡμ-
τελήθη καὶ ἐκ τῶν ὑμρῶν τῆς ἐκκλησίας. Τοῦτο
οὐδόλως ἀπορον. Ἀφ' οὖν ἀγνοοῦσι τί ἔστιν Ὁκτώη-
χος, βιθίλιότερον θέλουσιν ἀγνοεῖ τί εἶναι ὑμνος τῆς
ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ὑμνῶν λοιπόν, τουτέστι τῶν
πολλῶν τοῖς Κριταῖς μόνον γνωστῶν ἐκείνων, οὐδὲ
ἴνα κατονομάζουσι, καὶ ἐπομένως δὲ τοσαύτης ἐπι-
στημονικῆς ἐμβούθείας ἀποφαντικὸς αὗτος λόγος κέ-
κτηται τὴν πολύτιμον αὐτὴν χάριν, ὅτι εἶναι παν-
τάπασιν ἀδριστος καὶ ἀνεπίδεκτος πάσης ἐκτιμή-
σεως. Καθίσταται δὲ ἐπ' ἀληθείας ἀπείρου θαυμα-
σμοῦ ἀξιον, πῶς ἀνθρώποι τῆς Ἀνατολικῆς δρθιοδό-
ξου ἐκκλησίας, ἐγκυρωμένοι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ τὸν φω-
τισμὸν ἐπαγγελλόμενοι τοῦ ἔθνους αὐτῶν, νὰ κατα-
φωρῶνται ἀγνοοῦντες καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
καθ' ἐκάστην ψαλλόμενα.

Άλλὰ παροπτέον καὶ τὸ ἀγνοεῖν τὸν Μίλτωνα·
ἔτι δὲ ἀφετέον καὶ τὸ παρανοεῖν τὴν Ὁκτώηχον ἀ-
νεκτέον προσέτι καὶ τὸ ἀλλογνοεῖν τὰ ψαλλόμενα ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐμφαίνεται δημος ἔτι χείρων τούτων ή
ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταποίησις τοῦ πράγματος, ώστε
οὔτε συγκατέβησαν νὰ ἐκφράσωσι τὸ κλεινὸν τοῦ
ποιητοῦ τῆς Ὁκτωήχου ὄνομα. Ἐν ᾧ οἱ κριταὶ ἐκ
πρώτης ἀρχῆς συνομολογοῦσιν, ὅτι δὲ δημος εἶναι
γεγραμμένος εἰς γλῶσσαν λογίων, παραχρῆμα δὲ ἀ-
νακολουθίας αἰρνιδιαζόστης ἐπάγουσιν, ὅτι περιέχει
πάταγον λέξεων, ἀκριτον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ κα-
κοζήλως ἀντληθέντα (· τὸ πάταγον;) ἐκ τῶν
τροπαρίων τῆς Ὁκτωήχου καὶ τῶν ὕμνων τῆς ἐκ-
κλησίας.^۲ Άφ' οὐ ἐκ τῶν ἡδη καθαμολογημένων ἀ-
ποδέδεικται ή γενεθλιαλογία τοῦ δημονού, καὶ ἀφοῦ
ἀδικαπάντως προκαλῶ τοὺς κριτὰς νὰ ἀγεύωσιν ἐν
αὐτῷ οὐχὶ MIAN ἰδέαν, ἀλλὰ μόνον MIAN λέξιν ἐκ
τῶν τροπαρίων, προδηλώτατον, ὅτι ἐνταῦθα οὐδό-
λως ἔγχωρούστη; τῆς Ὁκτωήχου, ἀπὸ σκοποῦ καὶ
διανενοημένως τὸ δημονα αὐτῆς ἐρρίφθη ἐν τῷ μέσῳ.
Ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν, ώς τανῦν ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι, οἱ
πρώην τε καὶ χθὲς διδασκόμενοι τὴν ἀνάγνωσιν ἥρ-
χοντο ἐκ τῆς Ὁκτωήχου (ἐν ᾧ καὶ προτάσσεται αὐτὸ-
τὸ ἀλφάριθμον καὶ πίνακες συλλαβισμοῦ) καὶ ἐπειδὴ
αὐτῇ ως τοιαύτη οὖσα τὸ πάμπρωτον καὶ στοιχεῖω-
δες βιθίλιον τῆς ἀναγνώσσεως μόνως οὕτως ὑπὸ τῶν
ἀναλφαριθμάτων ὑπελαχυράνετο καὶ ὡς ἐλαχίστης, ἦτος
ως μόνον ἀλφαριθμῆς ἀξίας βιθίλιον; Οἱ καθηγη-
ταὶ τοῦ Πανεπιστημίου παραπειθόμενοι ἀπὸ τὴν αὐ-
θεντικὴν ταύτην διάγνωσιν τῶν κριτικωτάτων ἀ-
ναλφαριθμάτων, καὶ ἐπιτηδείως ἐξ δλισθήματος εἰς ὀλί-
σθημα διολισθαίνοντες καὶ διολαχυράνοντες ἐν τῇ ἀ-
συγγνώστῳ ἀγνοίᾳ αὐτῶν ως πράγματι μηδαμινὸν
πόνημα τὴν Ὁκτώηχον, διενοθήσαντες οὐτοὶ οὕτω μόνως
δι' αὐτῆς παρεμβαλλόμενης ὑποβιθάζουσι πάσαν ἀ-
ξίαν τοῦ δημονού καὶ ἀπουδενοῦσι πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ κα-
λὸν, ἀν ἐλεγον, ώς καὶ ψευδομαντευόμενος τὸ ἐφώ-
ναξιν, διειδητησαν πάταγον λέξεων ἐκ τῆς Ὁκτω-
ήχου,^۳ τουτέστι τῆς μὴ περιεχούσης εἰμὴ πάταγον
λέξεων, εξ ᾧ καὶ ἡντληται. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμφιλο-
τεχνοῦντες ἐπέμειναν νὰ μὴ μηδημονεύσωσι τὸ ἔνδο-
ξον τοῦ θεοσόφου Δαμασκηνοῦ. Οἱ πάταγος
τῶν λέξεων κατηγορεῖται ως περιεχόμενος εἰς τὴν
ἀντλουμένην πηγὴν τῆς παταγούσης Ὁκτωήχου, καὶ
εἰς τὸν εξ αὐτῆς ἀντλοῦντα τοὺς πατάγους δημονού.
Οἱ κ. Λφεντούλης ἐπιμηχανώμενος, ἔνα σφόδρα τὸν
ὑμνον τοῦτον κατασμικρύνη ὑπὸ τὴν, ώς αὐτῷ δοκεῖ,
σμικρότητα τῆς Ὁκτωήχου, κατώρθωσεν ἀκοντί καὶ
ἀνεννοήτως νὰ τὸν μεγαλύνῃ παρὰ τῷ μεγαλοφεγγεῖ
Δαμασκηνῷ καὶ ἀλογίστως νὰ τὸν τοποθετήσῃ πε-
ρίοπτον ἐντὸς τοῦ Αγιωτάτου Ναοῦ τῆς χριστιανω-
σύνης. Άλλ' αὐτὴ ή κατησχυμένη Ὁκτώηχος, τῆς

δποίκις τὸ ἀκουσμα ἀποσπὴ τὸν γέλωτα τῶν ἀκαδημαϊκῶν, εἶναι τὸ ἐξάκουστον ποίημα, ἐνῷ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν «προσφωνοῦνται τῇ Τριάδι ἄσματα οὐθεόφθεγκτα,» καὶ δι' οὐδὲ ποιητὴς αὐτῆς «ἄλλος μελῳδὸς Δαυὶδ ἐδίδαξεν ἀπαντας τοὺς υἱοὺς τῆς ἐκκλησίας ν' ἔδωσε τὸν Θεὸν,» καὶ καθ' οὐδὲ πονέμουσα αὐτῷ πανηγυρικοὺς ἐπαίνους τὸν ἐνομάζει λύραν τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐξῆς: «Ἄδειφωνος αὐλίδος, μεγαλόφωνος σάλπιγξ, κιθάρα μελουργὸς, λιγυρὰ θεῖα λύρα, κινύρα παναρμόνος, φρουσικώτατος ὄργανος ἐμπνεόμενον τοῦ Παρανκλήτου ταῖς αὔραῖς, ἀναδέδειξαι, ὡς Ιωάννη, καὶ θέλγεις, ὥμων τὰ νοήματα.»

Άλλ' οὐ εἰς μὲν τοὺς ἀγωνοδίκας ἀνδραστος, εἰς δὲ τὸν χριστιανικὸν κόσμον ὀνομαστότατος Δαμασκηνὸς συνέγραψε, προστεθείσθιον ἐν παρόδῳ, σὺν τῇ Οκτωήχῳ καὶ διαφόρους κανόνας εἰς τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἕορτὰς, οἵτινες κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Σουτᾶ (ἐν λόξῃ Ἱω. Δαμασκ.) εἶναι ἀμίμητοι καὶ ἀσύγκριτοι: «οἱ γοῦν ἀσματικοὶ κανόνες Ιωάννου τε καὶ Κοσμᾶ σύγκρισιν οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ δέξαντο, μέχρις ἂν οὐδὲ καθ' ἡμᾶς χρόνος περικιθῆσται.» Καὶ οὐδοφώτατος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, καὶ οὐ Θεοφάνης, καὶ οὐ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ιωάννης καὶ πλεῖστοι τῶν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν γρόνοις, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς οὐδοίδιμος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μισαήλ, ἔκριναν οὐδοφώνως, δτι «ὕψος καὶ κάλλος καὶ εὔροιχν λόγου παριστάνουσιν ἐξαιρέτως τὰ ἱερὰ ἄσματα τοῦ Δαμασκηνοῦ.» Σώζεται δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, δτι ταῦτα συνετέθησαν ἐντολῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Άληθῶς ἄρα οἱ ἀγωνοδίκαι καὶ ως τέκνα τῆς Ἑλληνορθοδόξου ἐκκλησίας, καὶ ως ἀκαδημαϊκοί, καὶ ως μέλη τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων οἴκου πιστεύουσιν εἰς τὰ γραφόμενα αὐτῶν περὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῆς Οκτωήχου αὐτοῦ; Εχέτω πᾶς τις οἰονδήποτε φρόνημα καὶ δοξασίαν περὶ ποιήσεως ἀλλ' οὐ ἐπιστήμη, η ἀλήθεια, η δικαιοσύνη καὶ τὸ ἐθνικὸν τοῦ Ἑλληνος συμφέρον μᾶς ὑποχρεοῦσι νὰ σεβόμεθα τὸν ἄνδρα ἐκείνον, διστις, κατὰ τὴν ὅμοφωνον μαρτυρίαν τῶν θεολόγων καὶ φιλοσόφων, πρῶτος ἐπεχειρίσθη νὰ συντάξῃ δογματικής θεολογίας σύστημα ἐντελές, καὶ πρῶτος ἐδώκεν εἰς τὴν Θρησκείαν τὴν μορφὴν τῆς ἐπιστήμης τῆς καλουμένης Θεολογίας. Δὲν ὑπάρχει σύγγραμμα τῆς ἴστορικῆς φιλοσοφίας η τῆς φιλολογίας η τῆς θεολογίας, ἐν οἷς οὐκέτερος Δαμασκηνὸς νὰ μὴ ἀναφέρηται μὲς ἐπαίνους περιφενεῖς καὶ ὑπερεκθειάζονται ως μέγας θεολόγος, φιλόσοφος, μαθηματικὸς καὶ βήτωρ εὐφραδής, δι' οὐδὲ παραστρόφες ἐπωνομάσθη ὁ τοσοῦτον ἀπὸ τοὺς Καλύπτας ἀγαπηθεῖς, διστε καὶ τὴν ἐπικράτειαν διείπεν

ἐπικληθεὶς *Πρωτοσύμβουλος*, οὗτοι κατὰ τὴν γλωσσαν τῶν σημερινῶν πραγμάτων, Πρωθυπουργός. Οἱ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι τῆς Δύσεως καὶ πάντες οἱ ἐρασταὶ τῆς ἐξωτερικῆς φιλολογίας καὶ ἴστορίας ἀσχολοῦνται εἰς τὴν μελέτην τοῦ θεοπεπίστου τούτου ἀνδρὸς, ὡς παραδοξότατου φαινομένου τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τῆς ἀσεβείας καὶ τοῦ διωγμοῦ τῆς παιδείας. «Πρῶτος οὐ Δαμασκηνὸς, λέγει οὐ Schoell (ἴστορία τῆς Ἑλλην. φιλολογίας τόμ. β' σελ. 257), προστήρμασσε τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ νοῦτο κατέστη οὐ πρόδρομος τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ οὐ ἀρχηγὸς τοῦ πρώτου ἐντελοῦς θεολογικοῦ συστήματος. Ο φωστήρ οὗτος εἶναι ὃν φαινόμενον τόσον μᾶλλον λαμπρὸν, ὃσον ὅτι ἐπὶ τῆς ἀποχῆς του (750) οἱ θεολόγοι τῆς Δύσεως ἀφιλάντοφοι καὶ ἀγευστοι τῶν ιερῶν γλωσσῶν κλπ.» Ο Degerandea (ἴστορία τῆς φιλοσοφίας) ἐνομάζει αὐτὸν «τὸ φῶς τοῦ Μεσκιῶνος. Τὰ συγγράμματα πτούτου ἀποδεικνύουν τὸ ὕψος τῆς εὐφυΐας καὶ ἀγενοίας αὐτοῦ.» Καὶ ἀριθμῶν ταῦτα ἐπιφέρει, ὅτι «πρῶτος αὐτὸς κατέστησε τὴν θεολογίαν εἰς ἐπιστήμην, θέσας τοὺς καὶ μέχρι σήμερον κανόνας ναύτης. Πρῶτος αὐτὸς διήρεσε τὴν φιλοσοφίαν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν κλπ. Τὰ συγγράμματα πτούτου ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν μένουσιν δείποτε ἀθάνατα εἰς τὸν φιλολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν κόσμον.» Όρα καὶ Tenemann ίστορία τῆς φιλοσοφίας. Οὗτως καὶ οὐδοίδιμος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μισαήλ ἐν τῇ περὶ τούτου πραγματείᾳ, δτι «πρῶτος οὐ Δαμασκηνὸς συνέταξεν ἐντελές σύστημα δογματικῆς θεολογίας — καὶ τοῦτο ἐχρησίμευσεν ἐπειτα ως ἀρχέτυπον εἰς δίλους τοὺς μετὰ ταῦτα καὶ τῆς Δυτερῆς ἐκκλησίας σχολαστικοὺς θεολόγους κλπ.» σελ. 350. Τὸ σκοπούμενον τοῦ παρόντος δὲν εἶναι πραγματεία περὶ Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ οὐ παρέμπτωσις τοῦ λόγου παρέχει εὑθετον ὕραν νὰ ὑπομνήσωμεν, δτι, ἀν οἱ σοφοὶ τῆς Δύσεως οὗτως ὑπερεκθειάζουσι τὸν ἡμέτερον Δαμασκηνὸν, ἡμεῖς οὐ Ἑλληνες δὲν ἔχομεν σπουδαιότερον ἐνδιαφέρον νὰ ἐγκαυχώμεθα καὶ εὐφρατινῶμεθα, διότι, δτε τῶν γραμμάτων καταδιωκομένιον ὑπὸ τῆς ἀσεβείας καὶ βαρβαρότητος, ἐπέλαμψεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀληθείας φωστῆς, οἵτινες διέσωσαν καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς δρθιδοξίας καὶ τὸν πλοῦτον τῆς πραγονικῆς ἡμῶν παιδείας; Πάνυ εὐλόγως ἄρα οἱ παρ' οὐδὲν πραγματευθέντες περὶ τούτου ἐκήρυξαν «οἵον καιμήλιον διδασκαλίας κατέγει προσέτι η ἡμετέρα δρθιδοξίας ἐκκλησία, καὶ οἶον μάρτυρα τῆς δρθότητος καὶ γνησιότητος τῶν θείων αὐτῆς δογμάτων, καὶ ἐπομένως οἶον εὐεργέτημα τῆς θείας προνοίας, δτι καὶ εἰς ἡμᾶς διεσώθησαν τὰ συγγράμματα τοῦ θεοσόφου τούτου ἀνδρός.» Εχέτω δὲ οὐ καὶ Αρεντούλης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συντεταγμένοι

φιλολόγοι τοῦ οἰκουμενικοῦ τῆς ποιήσεως κριτηρίου τὴν χειρίστην ἴδεαν περὶ τοῦ συγγραφέως τῆς ΟκτΑ-
ήχου καὶ Πρωθυπουργοῦ τοῦ Καλίφου Ἀβδούλ μεζίτ,
ἄλλ' οὐδέποτε θίλουσι κατισχύσεις νὰ εἴκμαχυρώσωσι
τὸν ὑπὸ τῶν σοφῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως
ὅμοδόξως καὶ διμορφώνως ὥνομαζόμενον φωστῆρα, καὶ
ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας θεογό-
ρον ἐν τοῖς ἀγίοις ἐγκεκτικεγόμενον (1). Καὶ ἵνα
μὴ εἰς πολύσυλον καταγάγω τὸν λόγον, προτάσσω
Μακάριον τὸν Ἀγιόρας γράφοντα κατὰ Βαρλαὰμ
(Κεφ. 35) «Δαμασκηνὸν μέν τοι εἰπὼν πάντας τοὺς
διδασκάλους καὶ θεολόγους συμπεριλαβόντας ἐμήλωσον
επόρα γὰρ καὶ διερμηνεύς οὗτος δὲ πάντων τῶν
θεολόγων — οὗ γε ἡλίκον τὸ τῶν λόγων ὅψος καὶ ἡ
τῶν δογμάτων ἀκρίβειά τε καὶ στάθμη καὶ δσον τὸ
ἐν ἀπασι μέγιστον κλέος, ἡ τῶν οἰκουμενικῶν Ἀγίων
Συνόδων παρίστησεν» Σημειώθης δὲ καὶ ἡ ἐκφρασίς
τοῦ σοφωτάτου τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπισκόπου
Εὔσταθίου λέγοντος «φῶς εἰς τὰς Θείας Γραφάς ἐλ-
θεῖν ἐκ Θεοῦ τὸν λαμπρὸν τοῦτον Δαμασκηνὸν λέ-
γω» (σχόλιον τοῦ κανόνος τῆς Πεντηκοστῆς.) Καὶ
δὲ Σουΐδας δὲ μαρτυρεῖ, αὖτις ἀνὴρ Ἑλλογιμώτατος,
οὐδενὸς δεύτερος τῶν κατ' αὐτὸν ἐν πατιδείᾳ λαμψάν-
των» (ἐν λέξει Ιω. Δαμασκ.) Οὗτω δὲ καὶ δὲ Κεδρη-
νός «Ἔν τῷτε βίῳ καὶ τῷ λόγῳ διδάσκαλος ἀρι-
στος, πάσης γνώσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐμ-
πεπλησμένος» καὶ πλείστοι τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς πατιδείας θυμαζόμενος καὶ διὰ τιμῆς
ἀγουσι τὸν περιώνυμον ἄνδρα (2).

Οὐδόλως θέλει φανῆ παράδοξος ἡ ὑπὸ τῶν Χρι-
στικῶν θεοφόρων Κριτῶν εὔσεβης ὑποδοχὴ «τοῦ μόνου
καὶ κατ' αὐτὸν μονωτάτου θρησκευτικοῦ ποιήμα-
τος» Κρατῶν ἐγὼ ἐκ τοῦ κρατητοῦ εἶτε τὸν θε-
σπέσιον Μίλτων, εἶτε τὸν θεογόρον Δαμασκηνὸν,
ἄλλα πάντοτε φέρων ἐν χερσὶν ἔνα μυνόν εἰς τὸν
Θεὸν, παραπέμπομεν δὲ τῶν κριτῶν νὰ δεχθῶ τὴν
ἐπικύρωσιν τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας εἰς ἓν —
ὅποιόν τινα; — καὶ ποτίος δὲ παγγυνώστη; Ικανού-
ται νὰ τὸν σκοπεύσῃ εὐθυνόλως —? Εἰς πατέρα
ἄρα γε τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας, ὡς
τοῦτο δὲ τῆς μποθέσεως προστάττει λόγος; Όχι —?
Εἰς φιλόσοφόν τινα ἡθικὸν, ὡς τοῦτο παντὸς λόγου
προϋπόκειται; Όχι —? Εἰς διδάσκαλόν τινα τῆς
ἐπιστήμης, τὸν ὄποιον οἱ κριταὶ ὡς δμοήθη καὶ δμο-
φράδμονα ἐπιζητοῦσιν; Όχι —? Εἰς θρησκευτικῶς
ἔμοδοζον, ὡς ἡ κρινομένη περὶ Θεοῦ ἴδεα προϋπο-

(1) Ἐν μὲν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ τελεῖται ἡ μνήμη αὐτοῦ τὴν 4 Δεκεμβρίου, ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ τὴν 6 Μαΐου.

(2) Σοφωτάτην καὶ ἀκτενοστάτην πραγματείαν ἔναγγειλε ἐν τῷ Εὐαγγελικῷ Κήρυκι ἦτος ἐ τοῦ 1861 καὶ 1862 ὑπὸ Κωνσταντίνου ἀρχιμαγδρίτου καὶ Εφημερίου ἐν τῷ Ἑλληνορθοδόξῳ ναῷ τῆς Λισσαρούλη. «Ο ἄγιος Ιωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὡς φιλόσοφος καὶ θεολόγος ἔξεταζόμενος.»

τίθηται; Όχι —? Εἰς ἡνθικόπον τούλαχιστον τί-
μιον, ὡς ἡ δημοσία ἡθικὴ παρακελεύεται; Όχι —
Άλλ' εἰς ποτὸν; Παραυσιάζω κατὰ μέσον τοῦτον αὐ-
τὸν λαλοῦντα, καὶ ἡ ἀποφορὰ αὐτοῦ ἀρκεῖ νὰ συστήσῃ
τὰ ὑπερχειλῆ ἀγγεῖα τῶν ἐξόχως ἡθικῶν καὶ λαο-
σωτηρίων αὐτοῦ ἀρετῶν ...

«Κόρη. Τί φένεις, σατυρίσκε; τί δὲ ἐνδοθεύ
ἔψκο ...;

«Δάφνη. Μᾶλλα τεὰ πρώτιστα τά δε ...

«Κόρη. Ναρκῶ, — Δάφνη. Θάρσει ...

«Κόρη. Βάλλεις εἰς ἀμάραν με καὶ ...

«Δάφνη. Άλλ' ὑπὸ σούς ...

«Κόρη. Φεῦ φεῦ, καὶ ...

«Δάφνη. Τῷ Παφίκ ...

«Κόρη. Μίμνε, τάλαν, τάχα τίς τοι ἐπέρχεται
ῆχον ἀκούω.

Ἄρτεμι, μὴ νεμέσαι σὴ ἐρημιάς οὐκέτι πιστή.

«Δάφνη. Ρεῖσθ

«Κόρη. Παρθένος ἔνθα βέβαια...»

Εἰς τοιαύτην λοιπὸν θεολογικὴν, φιλοσοφικὴν, ἐπε-
στημονικὴν, ἡθικὴν, ἀνθρωπίνην σχολὴν παρεπέμφθη
ὑπὸ χριστομιμήτων διδασκάλων ἐν ἔργον τῆς χρι-
στιανικῆς θεολογίας, ἵνα προσλάβηται τὴν μεγάλην
ἐπισφράγισιν τῆς κρίσεως αὐτῶν. Πᾶς τις ἀδυνατεῖ
νὰ ἐννοήσῃ, τί καινὸν ἔχει δὲ ἐν ἀγίοις θεόσοφος Δα-
μασκηνὸς ή δὲ θεοφορούμενος Μίλτων μὲ ἐν τῷ Θεόκρι-
τον, ἵνα αἰσχρότατον εἰδωλολάτρην, ἵνα λυμεῖνα
τῆς ἡθικῆς. Καὶ τί πρέπει νὰ διδαχθῇ πᾶς κατὰ
Χριστὸν ἀνθρωπος ἀπὸ ἐνα καμακιτυποῦντα, πρὸς
ρύθμισιν ἐνδε Θείου ὅμνου; Καὶ εἰς τοὺς κειμηλιού-
χους θησαυροὺς τῶν γνώσεών των δὲν εὔρον οἱ ἀκα-
δημαϊκοὶ φιλόσοφοί τινας ἡθικὸν θεολόγον, διὰ νὰ
παραινέσωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀγραμμάτους ἀμαρτωλοὺς,
εἰμὴ τὸν πορνικότατον Θεόκριτον; Άλλ' ἀφ' οὐ οἱ
κριταὶ ἀληθῶς περὶ πλείστου ποιεῦνται καὶ τιμῶσι
τὸν ἄνδρα, εἰπάτωσαν ἐν γενναίᾳ εἰλικρινείᾳ, ἀν
τολμῶσι νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰς θυγατέρας, οὐχὶ ἀλ-
λων ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἀσπονδοτέρων αὐτοῖς ἐχθρῶν
εἰς τὰς χειράς τοῦ Θεοκρίτου τούτου.

Ἐπάναγκες νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὰ ἐνδότατα
τοῦ ποιητικοῦ κριτηρίου καὶ ἐγγύθεν παραστῶμεν
ἀντιμέτωποι τῶν λειτουργῶν τοῦ θεοῦ σκηνώμα-
τος τῶν Μουσῶν. Οἱ αἰδεσιμώτατοι ἀγωνοδίκαιοι
ἐπεξειργάσθησαν 26 ποιήματα, ἐξ ὧν 2 τὰ βραβεύ-
θέντα, 4 ἔχοντα ὑπόθεσιν τὸν πατριωτισμὸν, 19
τὸν ἔρωτα καὶ μονώτατον ἐν τὴν θρησκείαν. Εἰς τὸ
Θέατρον τοῦτο τῆς ἐρωτομανίας καὶ γυναικομανίας
τὸ καλούμενον ποιητικὸς διαγωνισμὸς, διεκτογρά-
φοινται ἀπαγωγαὶ, δολοφονίαι, ἔζομώσεις, παιδοκτο-
νίαι, αἴμοριξίαι, φαρμακεῖαι, αὐτοχειρίαι, παρθε-
νοφορίαι, νοθεῖαι, δολοπλοκίαι, ληστεῖαι, παντοίω

δργικ τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Κύπριδος, καὶ συρφετὸς ἐγκλημάτων· δλα τὰ ἔνδοξα ταῦτα κατορθώματα τοσοῦτον εὐεργετικῶς ἐπιδρῶντα εἰς τὴν ἡθικοποίησιν τῶν λαῶν εἰναι τῶν ὑπολόγων ποιημάτων αἱ γαριτόβρυτοι ὑποθέσσεις. Οἱ κοιταὶ μετεβλήθησαν εἰς ἐρωτοδιδασκάλους καὶ εἰς τοιαῦτα ἕρταζόμενα ἀληθῆ ἀλλὰ τῶν πρόπτελαι ἐρωτίδια ἐκάθησαν ὅλους τοὺς ἐρωτογράφους διὰ πάσης φιλόρρονος εὐτραπελίας καὶ εὑνουστάτης δεξιῶσεως. Ἡ πρωτοκάθεδρία, ὡς γνωστὸν, παρεχωρήθη εἰς τὴν κωμῳδίαν τοῦ λοχαγοῦ τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἐμπαίζουσαν μὲν ἀμέσως ἐλαπτώματα, ἐμμέσως δὲ διακωμῳδοῦσαν τὸν ζωτικότερον θεσμὸν τῶν ἔθνων τοῦ Ἑλληνος ἐκευθεριῶν. Εἰς τοὺς ἐρωτογράφους ἐχορηγήθησαν περιφανεῖς ἔδραι, ἀλλὰ κατ' αὐστηρὰν καὶ ἵεραρχικὴν δικαιοσύνην ἐπάξιον τῆς πεφωτισμένης εὐθυκρισίας καὶ τῆς ἡθικῆς εὐαισθησίας τῶν ἀκαδημαϊκῶν, διότι δισον ἡ ἐρωτοληψία ἐξετιμᾶτο περισσότερως μανιαδεστέρᾳ, τοσοῦτον ὁ γυναικερχαστὸς προειδίζετο εἰς τὸν φωτεινότερον ἀναβαθμόν· δισον δὲ ἡ ἐρωτοληψία ἐξευρίσκετο ὀλιγωδελῶς ἀπαλόφρων καὶ ἀπικρόχολῶν, τοσοῦτον ὁ γυναικερχαστὸς ἐκρημίζετο εἰς τὸν σκοτεινότερον καταβαθμόν. Οὕτω μεταξὺ τῶν πέντε ἐκ τοῦ συνόλου ἀρίστων ἐργάζοντων περὶ τοῦ βραβείου, τὸ πρῶτον ἄριστον ὑπερέχον καὶ ἀφίνον ἐξοπίσω 22 ποιῆματα καὶ καθηραίσμένον εὐπρεπέστατα διὰ τόσων ἀποτροπαίων ἐγκλημάτων, «ἔχει, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιτροπῆς σελ. 36, ἔχει ἀλλεπαλλήλους καὶ κτηνώδεις ἐρωτας ἐνὸς Μαλτέζου, οἵτινες διὰ τὸ θηριῶδες ἐμπνέουσι φρίκην καὶ ἀγδίαν.» Ἀν δὲ πρὸ τοῦ ἀρίστου τούτου δυστυχῶς δὲν ἐτύγχανον ἡ ἔτερα ἀρίστα, ἀναγκαῖως τοῦτο καὶ μόνον μένον ὡς τὸ πανάριστον ἡθελεν ἀφεύκτως τύχει καὶ τοῦ βραβείου. Όθεν τοιαύτη ἀποτυχία πρέπει νὰ λογίζηται ὡς συμφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, διότι οἱ ἀγωνοδίκαιοι δὲν κατώρθωσαν νὰ κορυφώσωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς στεφανουμένους οἱ τοὺς θηριῶδεις, φρικαλέους, ἀηδειστάτους καὶ κτηνώδεις ἐρωτας ἐνὸς Μαλτέζου.» Ἀλλ' οὐκ ἀπόλωλε καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς ὀλικῆς ἐπιτυχίας τούτου κατὰ τὸν ἐπιόντα ἀγῶνα, ἐπειδὴ, ὡς παρηγοροῦσι τὴν κοινωνίαν οἱ κριταὶ, οἵτινες καταγοητευμένοι ἐκ τῆς διὰ τῶν Μαλτεζικῶν ἐρωτῶν εὐγενοῦς ὑποστηρίζεις τῶν προόδων τοῦ γραστιανικοῦ πολιτισμοῦ, προενόησαν φιλοτίμως νὰ προτρέψωσι τὸν θεσπιαδὸν αὐτὸν νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον θεάρεστον καὶ ἐθνοσωτῆριον τῆς ποιῆσεως ἔργον. Υπεράνω δὲ καὶ τούτου τὸ ανυψωθὲν δεύτερον ἄριστον ἀφίνον ἐξόπισθεν 23 ποιῆματα εἶναι κωμῳδία ὑπηρετοῦσα τὴν Εὐαγγελικὴν Πολιτείαν, ἀλλὰ στρεφομένη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιτροπῆς σελ. 40 «εἰς ὅλως ἀνέπαρκτον εἰδος

προσηλυτισμοῦ, σκοποῦν νὰ ἐξάψῃ τὰ θρησκευτικὰ μίστη—προσβάλλει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν εὔπορεπταιν καὶ αἰδημοσύνην ἃνευ ἀνάγκης (;) διὰ βωμολογιῶν, αἴτιος μόνον ἐν φραγκικαῖς γελοιογραφίαις εἶναι συγκεχωρημέναι.» Ἀν ἡ κωμῳδία δύναται νὰ ἔναι ἡ μετρακής μέθοδος ἡ τεκτονεύουσα τὴν οἰκοδύμησιν τῶν ἡθῶν, τοῦτο ἀποτελεῖ ζήτημα ὑψηλῆς πολιτειῆς Θεωρίας, ὅπερ ἡδη παραλειπτέον. Ἀλλὰ πρὶν ἐπὶ τὰ λοιπὰ κατατείνω τὸν λόγον, ἡδη ἐν παρεκβολῆς μέρει ἐρωτῶ τοὺς ἀγωνοδίκαιας, ἡ ποίησις πρέπει νὰ προσβάλῃ τὴν ἡθικήν; Πρέπει ν' ἀντιμάχηται κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ Εὐαγγελίου; Οἱ κ. Λαφεντούλης ἐνδείκνυται εἰς τοῦτο ἔχων ἀδιάφορον αἰσθημα· δὲν δύναται ὅμως νὰ προσποιηθῇ καὶ ἀγνοιαν, διότι ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν παραπλεύρως ἐνωτίζεται τοῦ σοφωτάτου ἐθνοδιδασκάλου κηρύττωντος μεθ' ὅλων τῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας διεκπεψάντων, βιβλιογραφοῦντος, στηλιτέοντος τὴν ἐκτετραχολισμένην ταύτην κατάστασιν. «Ἡ ποίησις ὅχι μόνον δὲν ἐπαγγέλλεται τις κατὰ τῆς ἡθικῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἡθικήν· διότι ποίησις ἐναντίον τῶν ἡθικῶν ἀρχῶν ἡ ἀκολασίαν καὶ κακοήθειαν ὑποκρύπτουσα μόνον εἰς ἀνδράρια φεύλα καὶ κακῶς ἀνατεθραμμένα δύνατὸν ν' ἀρέσκη.» Ιστορία Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων σελ. 527. Τούτων οὕτω πεπραγμένων ἀκριβῶς πρὸς τὸ ἐν τῷ κριτηρίῳ πρωτανεῖν τῆς καλαισθησίας δαιμονίον, πῶς καὶ ποῦ καὶ πόθεν πλέον ἡδύνατο δρθοστάδην νὰ βασταχθῇ ὅμνος εἰς τὸν θεὸν ἐνώπιον τῆς καπριώσης Ἀφροδίτης καὶ ἐντὸς τοῦ καταγγωγίου τῆς γυμνουμένης θεᾶς Κοτυττοῦς, ἢτις κατὰ τὴν λογικὴν τῶν Ἑλλαδονικῶν, μόνη αὗτη ἀξιόκτητος πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν ἐπικρατεῖων καὶ μονωτάτη αὕτη διὰ τὸν θηλυμανούντων καὶ βωμολογιῶν καὶ κωμῳδούντων ἐπαγγέλλεται νὰ πρατύνῃ τὴν πίστην, τὴν οἰκογένειαν ὡς τὸ σπέρμα τῆς πατρίδος, τὴν ἡθικὴν τάξιν, τὰ θέσμια τοῦ Ἑλληνος, τὰ θρησκευτικὰ καθειστῶτα, τὰ πατρῶα θύην καὶ εἴτε παρ' ἀνθρώποις θερόν. Οἱ ὅμνος λοιπὸν, δοτεῖς ὑπὸ βίας καὶ μόλις διεσώθη ἀκτασοπάρακτος ἐκ λύκου στόματος, κατὰ τὴν δμολογίαν τῆς ἐπιτροπῆς ὅχι μόνον δὲν ἐτιμήθη μὲ μίαν τούλαγχιστον ἀπὸ τὰς γιλίκες ἐκείνας τρυφερωτάτας φιλοφρασύνας τὰς δαψιλευθείσες εἰς τὰ βδελυρὰ καὶ ἀνάμεστα αἰσχύνης, εἰς τὰ αἰσχρούργετα καὶ ἀκολαστότατα τοῦ Ἀφροδιτικοῦ, ἢ ἐπὶ τὸ εὐφημότερον καὶ ἀπαλότερον τῆς γλώσσης τοῦ ὑψηλοῦ συρμοῦ, εἰς τὰ μελιστάλακτα τῶν ἀνθροΐδοιοντων θελγάτρων τῆς ἀθράς Κοτυττοῦς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀξιόμεσος ἐπετιμήθη ἐπὶ τῇ ἐκπληκτικῇ θέᾳ αὐτοῦ (μακροτόνου μὲν καὶ μονοσχήμου, δημος δὲ γλαφυρῶς ἐξειργασμένου δι-

κην περιτραχγηλίου), ἀλλὰ καὶ ἐπετιμήθη βριμηδὸν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀφεντούλη ὅλοφυρομένου, ὃς ν' ἀνεκομβώθην νὰ τὸν βαπτίσω χριστιανὸν, διότι τοῦ κατετάραξε τὸν περὶ τῶν ἐρωτομανόντων κύκλους αὐτοῦ, καὶ διότι, ἀπίστευτον, ἀλλὰ θυνάσιμον ἀμάρτημα!! (σελ. 5.) «Ἔτο τετυπωμένος ἥδιντερον ἀναγινωσκόμενος ἐπὶ βλάβῃ (!!!) τῶν χειρογράφων» (τῆς ἐρωτομανίας) ἀλλὰ κυρίως διότι ἦτο τὸ μόνον μονώτατον θρησκευτικὸν ποίημα.

Τοικύτα διαπράττοντες ἀφόβως οἱ Ἑλλαγοδίκαιοι καὶ διὰ στόματος τοῦ χριστιανικοῦ τῆς Ἀνατολῆς Πανεπιστημίου ὑπερευλογοῦντες ὑποστηρίζουσιν ἀδιανοήτως ὅσα αὐτὴ ἡ Δύσις ὡς φαγέδαιναν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος ἀποδιωκομπεῖται. Ἀλλὰ εἰ τοιαύτην ἐπονείδιστον φιλολογίαν» ὡς τὴν ἀπεκάλεσσεν ἔξυδρίσασκ καὶ ἔξοπλισθεῖσα κατ' αὐτῆς ἡ Γαλλικὴ Κυβερνησίας (1) «ἐναρρυνομένην εἰς τὸν κυνισμὸν τῶν ἔκυτης εἰκόνων, τὴν ἀντιθικότητα καὶ τὴν διαφθορὰν, καὶ διαχύνουσσεν τὰ ἔξαμβλώματα τῆς διεστραμμένης αὐτῆς φυντασίας; ἐντὸς τῆς οἰκογενεικῆς ἔστιας» κατεπολέμησεν ἡ ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας, αἱ Κυβερνησίεις, οἱ γῆθικολόγοι καὶ ἀθρόως εἰπεῖν, πᾶς μὴ φαῦλος καὶ τίμιος ἄνθρωπος. Εἰπάτωσαν οἱ ἀλλοφρονοῦντες ἀκαδημαϊκοί, διοῖχτινα ἀγαθὰ διεκπιοῦται νὰ προσδοκᾷ ἡ κοινωνία, ἡ πολιτεία, ἡ ἔξουσία, ἡ ἐκκλησία, ἡ πατριά, ἡ πατρίς, ἡ οἰκογένεια τοῦ νεάζοντος Ἑλλήνος ἀπὸ τοιαῦτα, ὡς οἱ φιλολογοῦντες τὰ ἀπεκάλεσσαν ἐμφυσῶντες καὶ ἐμπτύνοντες ἐν αὐτοῖς, ἐκσαρκώματα καὶ φαγεδχίνας τῆς καθ' αὐτὸς σαρκὸς τοῦ πολιτισμοῦ; Κατὰ τὶς συντελεῖ εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους ἡ ἐπίμεστος κατεσπιλωμένης ἀτιμίας ποίησις τοῦ σαρκολάτριδος καὶ θυντοψυχίτου, διστις ὑπὸ τὸ πρότυχημα τῆς Θεραπείας τῶν Μουσῶν ὑπονομεύει πάντα τὰ ἀνέκαθεν καλῶς καίμενα τῆς πίστεως καὶ τῆς πολιτείας; Ἀλλ' ὁ κ. Ἀφεντούλης περισπώμενος εἰς ἀπελευθερώσεις τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς λητμονεῖ τὴν πολλαχῶς καὶ ποικιλοτρόπως πραγματευομένην ὑπὸ τοῦ ἔθνοδιδασκάλου ὑπόθεσιν ταῦτην, καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ τῷ συνοφίσωμεν ἐλάχιστον μέρος τοῦ ἴστορικοῦ αὐτῆς. Ο γηραιὸς διδάσκαλος ἀναγράψει (ἴστορίκη Ἑλλήνων ποιητῶν σελ. 597) ἐπίκρισιν Ἀγγλου τινὸς μὴ φαύλου ὑποβαλόντος εἰς ἔξτασιν δέκα δράματα

τῶν δύο ἐπισήμων ὁμιλητικῶν Βίκτωρος Οὔγου καὶ Ἀλεξάνδρου Δυμάτα καὶ παρατηρεῖ, ὅτι «ἐν αὐτοῖς — γέμουσι πολλῶν καὶ μεγάλων ἐλλειμμάτων, — οὐδὲν ὀλιγάτερον νέον παρὰ τὰ ἐν αὐτοῖς καινοφανῆ, οὐδὲν δουλικώτερον παρὰ τὰς αὐτῶν ἐλευθερίας, οὐδὲν τοσοῦτον ἀπειλητικὸν καὶ ἐπίροβον, ὃσον τὰ τούτων ἀλλόκοτα, παράλογα καὶ φαῦλα. Νοθεῖα, ἀποπλάνησις, ἀρπαγὴ, μοιχεία καὶ αἰμομεῖξις εἶναι τὰ ἐλατήρια, ἐγχειρίδιον, δηλητήριον καὶ προαγωγὴ εἶναι τὰ μέσα. Αὕτη εἶναι δὴ τὴν μουσικὴν αὐτῶν κλίμαξ». Ἐκ τῶν γυναικείων χαρακτήρων ἐν τοῖς δέκα δράμασι τῶν δύο τούτων μεγάλων δραματικῶν οἱ δικτὸς παριστῶσι μοιχαλίδας, οἱ πέντε πόρνας διαφόρων βαθμῶν, καὶ ἀποπλανήσεως θύματα οἱ θέται, δύο τῶν δύοιων παρ' ὀλίγον ἐπὶ σκηνῆς ἐκλογεύονται. Τέσσαρες μητέρες ἐρωτεύθησαν εἰς τοὺς υἱοὺς ἡ γαμβρούς των καὶ ἐπὶ τριῶν παραδειγμάτων ἡ ἀμαρτία ἐπληρώθη. Ἐνδεικα ἀνθρωποι μιαιρονοῦνται ὑπὸ τῶν ἐρωμένων. Εἰς δὲ τῶν δραμάτων τούτων οἱ ἔξιχοι ἀρρένες χαρακτήρες παριστῶσι γόθους ἢ ἐκθέτους καὶ πᾶσα ἡ σωρεία τῶν φρικαλέων τούτων εὑρίσκεται συμπεφορημένη εἰς δέκα δράματα, ἐντὸς τῶν τελευταίων τριῶν ἐτῶν παρασταθέντα ἐν Παρισίοις. Ἀλλὰ τὰ νῦν μετ' ἀπορίας καὶ λύπης ἐνταυτῷ βλέπει τις ἐπὶ θεάτρου μεγάλου καὶ πολιτισμένου ἔθνους πᾶσαν νύκτα, ἐν παντὶ δράματι τῶν δεξιωτέρων καὶ δημοτικώτερων δραματικῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ αἰσχρότητα μετ' ἐνθουσιασμοῦ χειροκροτουμένην. — Ταῦτα πάντα εἶναι ἡτοι ἀποτέλεσμα τοιτοιον γενικῆς διεκφύορσες τῶν ἡθῶν καὶ γενικῆς διαλύσεως τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνίας εἰς λαὸν τοιούτῳ μεθυστικῷ καὶ θανατηφόρῳ δηλητηρίῳ τρεφόμενον. Ταῦτα ὑπενθυμίζει δὲ ὁ ἐπικριτὴς ἐλπίζει νὰ εὕρη τοὺς πάντας διμόφρονας, ὅτι τὴν σῆμαρον ἡ κατάστασις τοῦ ἐν Γαλλίᾳ δημοσίου φρονήματος εἶναι φαινόμενον τρομερὸν, διότιν μέχρι τοῦδε ὁ πολιτισμένος κόσμος δὲν εἶδεν ἐπικαλούμενος δὲ τὸν μεγίστην προσοχὴν τῶν κυβερνήσεων ἐπιφέρει τοὺς ἔξι της προφτικούς λόγους: «ἐν τῇ Γαλλίᾳ θέλει δειχθῆ ἐντὸς δλίγου, ὅτι ἡτοι ἡ κυβερνησία πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ τὴν σκηνὴν, ἢ ἡ σκηνὴ θέλει ἀνατρέψει τὴν κυβερνησίαν, ἐν τέλει δὲ καὶ ὅλον τὸ τῆς κοινωνίας οἰκοδόμημα». Ἀλλ' ὁ κ. Ἀφεντούλης ἀπίστως ἔχει καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ παρατεθέντα κατὰ τῆς ἐπονείδιστον φιλολογίας τοῦ σαρκολάτριδος τούλαχιστον ἀς πιστεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν, τοὺς θεηγόρους Ἀποστόλους, τοὺς θυηπόλους διδασκάλους, τοὺς πνευματοφόρους πατέρας,

(1) Ἐγκύλιος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἑσωτερικῶν Βιλλάλτ τῆς αἰγαλοαράριου 1880 πρὸς τὸν Νομάρχα, δι' ἣς προσεκάλων αὐτούς: «νὰ προστατεύσωσι τὴν καταπίπτουσαν δημοσίαν ἡθικὴν ἀπέναντι τοιαύτης ἐπονείδιστου φιλολογίας προσβαλλούσος πᾶν ἀνθρώπινον αἰσθῆμα αἰθοῦσι, καὶ ἀναπτυγχεῖσις ἐπικιγδύνως, ὡστε εὖτε ἡ γεύτης, οὔτε ἡ ἀσθότης εἶναι πλέον ἀσφαλεῖς τοῦ κολλητικοῦ τούτου κινδύνου, καὶ ἐφιστῶν τὴν ἐπάγρυπνην προσοχὴν τῶν ἀρχῶν, ἀπαιτεῖ, ἵνα διεικητικῶς καὶ δικαστικῶς καταδιώκωνται τὰ τοιαῦτα συγγράμματα».

τὸν Δημοσθένη τῇ; ἐκκλησίας Παῦλον βοῶντα (ἐπιστολ. πρὸς τοὺς ἀγορῆτος Γαλάτας Κεφ. 5, 19) αφανερὰ δέ ἔστι τὰ ἕργα τῆς σερχός, ἀτινά ἔστι μοιγεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔγχραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, φύδοι, φόνοι, μέθαι, καθαροὶ καὶ τὰ ὄμοια τούτοις,» ἀτινά ἐπιχαρίτως ἀνυψωθέντα εἰς ὑποθέσεις τῶν ἔρωτικῶν ποιημάτων οὐδέλως ἐξετάραξαν τὴν χριστιανικὴν καλκισθησίαν τοῦ κ. Ἀφεντούλη, τοῦ διὰ τοσαύτης ὑψηλοφροσύνης προβίβασαντος καὶ αὐτοὺς τοὺς κτηνώδεις ἔρωτας τῶν Μαλτέζων εἰς ἀριστον ποίημα. Ἀλλ' ὃν ὁ ιατροσοφιστὴς ἐπιμένη ἐθελοκωφεύων εἰς τὰς φωνὰς τῆς κατεξανισταμένης ἔσω καὶ θύραθεν παιδείας, (1) ἀν ἐπιμένη δυσιπιστῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸν Θεὸν, ἀς ἐρωτήσῃ τὸ ἀδέκαστον τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ κριτήριον καὶ ἀς κηρύξῃ, ἀν ποτε τοιαύτη ἐπονείδιστος φιλολογία ἐμεγάλυνε τὰ ἔθνη. Καὶ τι τὰ πορρῷτερο; Τὸ καταπληκτικὸν ἐκεῖνο φαινόμενον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καλούμενον Νέα Ελλάς, δὲν αὐτοῦδ, δτι διὰ τῆς πίστεως ἡ πατρὶς ἀνετάρη ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἀργακιστάτου κόσμου καὶ ἐξεκόπη ἀπὸ τοὺς δόδοντας τοῦ ἀγριωτέρου δεσποτισμοῦ; Ναί! ὑπὸ τὴν πανοθεῖνη δεξιάν τοῦ ὑψίστου οἱ εὐσεβεῖς ἀναγνῶσται τῆς Οκτωήχου ἀνύψωσαν τὴν πατρίδα εἰς ἐλευθερίαν, τὴν δικαιοσύνην εἰς κράτος, τὸν δοῦλον εἰς πόρσαπον, τὸν Ελληναν εἰς ἔθνος καὶ ἐπρεπε τοῦτο κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν νὰ μεγαλοφωνῇ διὰ τῶν Ταλθυνίαδῶν καὶ Στεντόρων εἰς δολοὺς τοὺς κύριεις καὶ στήλας τῆς πολιτείας. Ἀποκρύεται λοιπὸν πανταχόθεν διὰ τῆς ἀκραδάντου λογικῆς τῶν πραγμάτων ἡ καλαισθησία τοῦ ιατροσοφιστοῦ, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ὡς ἐπιτηδευομένου τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπὸ δυνάστης ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅστε καὶ ἀν ἀπαντεῖς οἱ Ελληνες μεταβληθῶμεν εἰς τόσους γυναικεῖομένους καὶ εἰς τόσους θηριώδεις

(1) Ἀλλ' θτι μὲν οὐκ ἄχρηστον φυχαῖς μαθήματα τὰ ἔξωθεν θὴ τεῦτα, ίκανῶς εἴηται. Όπως γε μὴν αὐτῶν μεθεκτέον ὑμῖν, ἔπεις μὲν εἰν λέγειν. Πρῶτον μὲν εὖν τοῖς παρὰ τῶν ποιητῶν ήν ἔντεῦθεν ἄρεματα, ἐπεὶ παντοδεποτὶ τοὺς εἰσι, μὴ πᾶσιν ἄρειῆς προσέχειν τὸν νοῦν. Ἀλλ' ὅταν μὲν τὰς τῶν ἀγαθῶν καὶ δρῶν πράξεις, η λόγους ὑμῖν διεξιστον, ἀγαπᾶν τε καὶ ζηλεῖν, καὶ δτι μάλιστα πειρασθεῖ τοιαύτους εἶναι. Όταν δὲ ἐπὶ μαχηθρός ἀνδρας ξέλωσι, τῷ μεμήσει ταύτη δεῖ φεύγειν ἐπιφρασσομένους τὰ θέτα, οὐχ ήττον, η τὸν Οδυσσέα φρονίν ἐκεῖνοι τὰ τῶν Σειρήνων μέλη. Ή γάρ πρὸς τοὺς φαύλους τῶν λόγων συνήθεται, ἀδέετις ἐστὶν ἐπὶ τὰ πράγματα. Διὸ δὴ πάση φυλακῆ τὴν φυχὴν τηρητέον, μὴ διὰ τῆς τῶν λόγων ἀδενῆς παραδεξάμενοί τι λάθιμαν τῶν χειρόνων, ματερὶ εἰ τὰ δηλητήρια μετά τοῦ μέλιτος προστέμενοι· οὐ τοῖνυν ἐπιχνούμεθα τοὺς ποιητάς· οὐ λαζαρούμενους· οὐ πλώπτοντας· οὐκ ἔρωνταις, η μεμύσητα μιμούμενος· οὐκ ἔτεν τραπεζῆ πληθυόσῃ καὶ φίδαις ἀνετρέπαταις τὴν εὐδαιμονίαν δρίζονταις. κλπ. κλπ. Μ. Βασιλ. ἐπως ἀν ἐξ Ελληνικῶν ὠφελοῖντα λόγων. σελ. 403. Εκδοσις Βασιλείας 1832.

έρωτοβλήτους Μαλτέζους, οὐκ μόνον δὲν προσδοκῶμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς δούλης Θεσπαλίας τοῦ κ. Αφεντούλη, ἀλλὰ καὶ ἔτι τὴν ὑποδούλωσιν καὶ ἀποκτήνωσιν δρεῖλοιμον ν ἀνακμένωμεν καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθέρας Ελλάδος. Ίσως δὲ καὶ εὗται ησθίνθη μέχρι τοῦ δευτέρου, δτι ἐν δισφ διὰ τῶν φιλάτων αὐτοῦ κωμῳδιῶν κεραμεύει τὰς ἀπελευθερώσεις τῶν δούλων Ελλήνων, προλαμβάνει δι' ἀξιοθαυμάστου ἐπιτηδειότητος νὰ περιστώσῃ δλας εἰς ἐπιτυχεῖς κωμῳδίας.

Οὔτως οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τιθέμενοι τὰ ἔνω κάτω καὶ τὰ κάτω ἔνω, δογματίζουσι τὴν ἀρχὴν (σελ. 4) « δτι η φιλολογία εἶναι ἀπαύγασμα τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν ἔθνων, η δὲ ποίησις δ καθηρέπτης (;) τῶν αἰσθημάτων τῶν συνταραχσόντων τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας των,» καὶ ὑπερήδονται ὑπολογίζοντες, δτι « εἶναι τοσοῦτον πλούσια τὰ ἐφετεινὰ ποιητικὰ προϊόντα.» Έν πρώτοις τὸ ἀνωφελές αὐτὸ λόγιον δύναται ἀδιαφρόως νὰ ῥηθῇ οὐχί εἰς φιλολογίαν καὶ ποίησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ πάσας τὰς φρασίας τέγνας, καὶ διὰ πάντα τὰ δργανικὰ ἀγαθὰ, ώς πολιτεύματα, πλοῦτος κλπ. Εἴστω δὲ περὶ τούτου δπωδήποτε, ἀλλ' εὑρυτέρω περισκόπησις καὶ πρακτικὴ ἀνάλυσις τοιαύτης ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ πρὸς δ αβτη κοινωνικοῦ συνόλου, ηθιλεν ἐμποιήσει φρίκην καὶ ἀπελπισίαν· διότι πᾶς τις ἐπιδεκτικὸς σκέψεως καὶ ἀπλουστάτου συλλογισμοῦ ηθελεν ἀνακράξει· ἀν δη ποίησις ἐκπροσωπή τὰ αἰσθήματα τοῦ έθνους, καὶ ἐκδηλοὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν αὐτοῦ καὶ ἀν μεταξὺ 26 ἀνθρώπων οἱ 19 εἶναι ἐρωτομανεῖς ἐκπροσωποῦντες τὰ τοιαῦτα τῆς κοινωνίας ἐγκάρδια αἰσθήματα, προκύπτει ἐμφανέστατα, δτι μεταξὺ 1,500,000 Ελλήνων εἶναι 1,300,000 οἱ ἐκπροσωπούμενοι ἐρωτομανεῖς. Ίσως νεώτεραι ἐκτὸς φύσεως θυματουργικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐρωτος κατέστησαν οὕτω τὴν ἐπικρατουμένην χώραν τοῦ βραχείου τῆς Ελλάδος, ἀχανὲς τῶν ὑπὸ τοῦ ἐρωτος μανούμενων φρενοκομείον, τοῦ δποίου ἐπιστάται καὶ φρουροὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσωσιν δλος οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἀποκρύομεν παντὶ σθένει τὸν φευδῆ τοθτον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τὸν δποίον δ ιατροσοφιστὴς ἐπικριτῶν γηθοσύνως ἔθηκεν ὡς ἀρχὴν καὶ ἐπραγματοποίησεν ὡς γεγονός· διότι μόνον ἐνώπιον προμάχου τῆς ἀφροδίτης, οὐδὲν φανταζομένου, εἰμὴ ἀπογυναίκευσιν τοῦ κόσμου, ο κοινὸς νοῦς, η ηθικὴ τάξις, η φύσις, αὐτὸς ούτος δ ἀνθρωπος, τὰ πάντα παρίστανται ἀλλοιωμένα. Αναμφιβολίως ἐνταῦθι τὸ πρακτικὸς γινόμενον δὲν ἔχει οὕτω κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον, διότι τὰ πονήματα τεῦται δὲν ανήκουσιν εἰς ιστορικὴν ποίησιν, ἀλλ' ἀπεστι αὶ ὑποθέσεις τῶν τοιούτων ἐρώτων καὶ κακουργημάτων εἶναι πλασταὶ καὶ ψευδέσταται, εἶναι γραπτὸν μύθοι,

εἶναι ἀθυρμάτικα κορυπλάθων, εἶναι, οὐχὶ ὁ καθηέπης, ὃς πλατεῖ στόματι ἐξεβόησε, τὸν αἰσθημάτων τῶν συνταρκεσσόντων τοὺς μυγοὺς τῆς καρδίας τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ κενολογία ἀντικρυς καὶ παίγνια τῆς φρυντασίας διλας ψευδαλέα καὶ τοικύτα, ἀτιναὶ οὐχὶ τῶν ἐντεσθίων τῆς καρδίας, ἀλλ' οὔτε καν τῆς ἐπιθερμίδος τοῦ δχλου ἐφάπτονται. Καὶ θμως ἐπὶ τοισύτου σκεψεστάτου καὶ αὐταναιρέστου ψεύδους, καὶ μύθων σεσυφισμένων, καὶ χιμακιρικῶν ὑποθέσεων, οἱ κριταὶ κενεμέκτουντες ἐξεκένωσαν τὴν περὶ ποιήσεως ἀργήν τῶν.

Ἀληθῶς ὁ κ. Ἀφεντούλης ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθέμενος τὸ μονώτατον Θρησκευτικὸν ποίημα, ὅπερ ὑποβληθὲν τετυπωμένον τὴν μὲν εὑμοιρίαν τῶν χειρογοράφων ἔθλαπτε, τὴν δὲ δυσμοιρίαν αὐτοῦ προσηγένεν, ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ « Ὅμνος εἶναι ἀνάξιος νὰ πραγματευθῇ περὶ ὑποθέσεως τοσοῦτον ὑψηλῆς, » καὶ δὲν ἔξαμολογεῖτος τὴν πανταχόθεν προσκυρουμένην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι οὗτος εἶναι ἀνάξιος νὰ κρίνῃ τὸ ἔργον τοῦτο· ταυτέστι δὲν ἐνόησε τὴν οὐσίαν τῆς ὑπὸ κρίσιν ὑποθέσεως. Ζητεῖται ἐνταῦθα τὶ εἶναι τὸ ἐξετασθὲν ἔργον. Ἀλλ' ὁ ἐπιστημονέστατος διεγνώστης καὶ γνωριστικὸς τοῦ καλοῦ οὗτῳ πεφυλαγμένως μὴ ψάχη τοῦ πράγματος προσηνέγκη, ὥστε οὐχὶ τὸ, τὸ ἐστιν ἀποφαίνεται, ἀλλὰ τὸ, τὸ οὐκ ἐστιν· ἐνῷ ἀναγκαῖος ὁ ἐξετάζων καὶ καλούμενος νὰ κατονομάσῃ τὴν οὐσίαν τινᾶς, δρεῖλαι τὶ εἶναι νὰ εἴπῃ, οὐχὶ τὶ δὲν εἶναι. Ήθελεν εἰσθαι ἀρνησις διλοιν τῶν ἀρχῶν τῆς λογικῆς νὰ ἐμφανισθῇ τις ἐνώπιον τῶν σοφῶν, διὰ νὰ μάθῃ, οὐχὶ τὸ ὄντως εἶναι αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ εἶναι οὖ. Τὸ τὴν ἐκτενομένην ἔρευναν πράγματός τινος ἐξετάζουμεν δεῖποτε τοὺς τε ἐπωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς λόγους τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὃν ἔνεκα γνώσκομεν τὸ ἐξεταζόμενον πράγμα ἀπὸ διλα τὰ μέρη αὐτοῦ. Ἀλλ' οὗτος ἀποπιωπῶν καὶ μὴ κρίνων μήτε θύεν, μήτε ὅπως, μήτε ἐφ' ὅσον εἶναι ἀξίας ἢ ἀπαξίας ἢ ὑπόθεσίς τοῦ πράγματος, ἀποφεύγει τεχνιέντως τὴν ἐσωτέραν ἔρευναν τούτου, μόνον διότι φοβεῖται τὸν ἐλεγχόν. Τὸ διελαχυθένον λοιπὸν τὸν κ. Ἀφεντούλην εἶναι, ὅτι οἱ μεγαλοφυσάστεροι τῶν ποιητῶν, οἱ δεινότεροι τῶν ῥητόρων, οἱ διορκτικώτεροι νόες, ἢ παραδειγματικώτερον εἰπεῖν, ὁ Δασκῆς τῶν Εἴρεσίων, ὁ Όμηρος τῶν Ἑλλήνων, ὁ Βιργίλιος τῶν Ρωμαίων, ὁ Δάντης τῶν Ἰταλῶν, ὁ Μίλτων τῶν Αγγλῶν, ὁ Καμοήνος τῶν Λυσιτανῶν, ἀν ἦτο ποτε δύνατὸν νὰ συνεργασθῶσι πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸν γράφοντες περὶ Θεοῦ τοῦ ἀπεριλήπτου πάση κτιστῆς καὶ πεπερχομένης νοήσει, πάντα τὸ θύελον εἰσθαι ἐλαχιστότατα καὶ ἀναξιότατα. Τοῦτο λέγουσιν ὁ Βασίλειος, Γρηγόριος, Χρυσόστομος, τοῦτο ἐκδοξ πᾶσι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσαι πρὸς ὅμνον τῶν

Οαυματίων εσу, καὶ τοῦτο πάντες οἱ ἐπὶ λόγοις εὖδόκιμοι νῦν καὶ πάλαι, καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον διετράννεσσαν. « Τὴν ἀκριβῆ τοῦ Θεοῦ-κατάληψιν καὶ τὴν τετρακομένην γνῶσιν οὐδεὶς ἔχει. » (Δαμισκ. ἔκδ. δρθ. πίστ. Α. 4.) Ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῶν τὸ εἶπεν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ. « Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὔρειν τε ἔργον καὶ εὑρόντας εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. » Καὶ ὁ Πλωτίνος ἐννεάδις ε. βιβλ. γ'. « Δι' ὃ καὶ ἀρρότον τῇ ἀληθείᾳ διτεροῦ ἀντιτίθεται, τί ἔρεις; ἀλλὰ τὸ ἐπέκεινα πάντας καὶ ἐπέκεινα τοῦ σεμνοτάτου νοῦ ἐν τοῖς πᾶσι μόνον ἀληθέροις. » Ή τοιαύτη καὶ τοσκύτη ἐπαισθητὴ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου, καθὸ πεπερχομένης νοήσεως, πρὸς τὸν Θεὸν ὃς ὑπεράνωθεν πάσης καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἐκτίθεται ἐν τῷ ὑμνῷ διὰ πάσης ποιητικῆς ἴσχύος καὶ ἐκφραστικῆς ποικιλίας εἰς διλον κεφάλαιον ἐκ στίχων 46, ἀρκούντων νὰ πάσισι πάντα μὴ ἐλλανοδίκην, ὅτι ἔργον τέλειον πεπερασμένου ὅντος εἰς ὅμνωδίαν τοῦ ἀπείρου εἶναι ἀδυνατώτατον. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τοῦτο πρότην φοράν ἥδη μανθάνει ὁ κ. Ἀφεντούλης· μανθάνει δὲ καὶ ἔτερον σπουδαῖον, ὅτι τούτου καὶ τοῦ τοιούτου ἔνεκεν οἱ εἰς τὸν Θεόν ὅμνοι ἐν ἐκστέρρᾳ τῇ οἰκουμένῃ σφόδρᾳ σπανίζουσι καὶ ἐν τοῖς ἀνισθεν χρόνοις καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. Καὶ ἐν τούτοις ὁ εἰς τὸ κριτήριον ὑπερβληθεὶς ὅμνος οὐδὲν κέκτηται ἀξιον λόγου. Ἐνῷ οἱ τεχνοχροῖται ἐν διλοις ποιήμασιν ἀνεκάλυψαν μετὰ χαρᾶς καὶ τέρψεως διξιολογήτατα πράγματα ἀποστάζοντα μυριάδας χαρίτων, ἀλλ' ἐγχοντα διφθόνως καὶ ἀβασκάντως μόνον τὸ δισμανικυντότατον τοῦτο ἐλάττωμα, ὅτι ἀπαταγή εἶναι, κατὰ τοὺς κριτὰς τούτους, ἀκολαστότατα, χειμωνικώτατα καὶ ἀνορθογραφώτατα, ὑπερτερήσαντα δὲ ταῦτα εὐλόγως τοῦ ὅμνου τοῦ γεγραμμένου, κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν, εἰς Ἑλληνας λόγους καὶ ἀπηχοῦντας τὸν ἀδάνατον Μίλτωνα ἢ τὸν μελωδικώτατον Δασκαληγόν.

Ἄς κρίνωσιν ἥδη ἔτεροι, διατί οἱ ἀγωνοδίκαιοι ἐν τῇ χρησμολογίᾳ αὐτῶν εὔτεως εὐλαβῶς περατάττουσι δογματίζοντες, οὐχὶ τούλαχιστον κατὰ διστυγίαν, ἀλλ' ἀποτυμητίζοντες καὶ προθυστέρως κόπτοντες, 4 στίχους ἐκ τοῦ ὅμνου καὶ πρώτιστον μὲν τὸν 119, διστερὸν δὲ τὸν 15, ἐπειτα δὲ τὸν 31 καὶ τέλος τὸν 69. Τοιοῦτος κατακερματισμὸς ὑπομιμνήσκει τὸν ἀγενέστερον ἐκεῖνον δόλον, οἵτις πραττάμενος εἰς ἔγγραφα τῶν ἱδιωτικῶν συναλλαγῶν οὐδὲν ἥττον ἢ ὅτι ἀποτελεῖ ἔγκλημα τιμωρούμενον ὑπὸ τῶν νόμων. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Ἐκ τῶν ἀγριθῶν τούτων ἀνθρώπων, οἵτινες μήτε τοὺς ὄντειδισμοὺς ἐπαισχυνόμενοι, μήτε τὴν δημοσίαν κατακραυγήν εὐλαβούμενοι, προσβάλλουσι καίριον καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὴν ἡθικὴν, καὶ τὰ ἥθη, οὐδεμίαν δι-

καιοῦμει νὰ ἔχω ἀξίωσιν περὶ τῆς καλῆς πίστεως ἢ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῶν συνειδότος. Διὸ τοῦτο περιττὸν ἔγοῦμει νὰ μηκύνω περικτέρω τὸν λόγον, καὶ κάμπτων τάχιον πρὸς τὸ τέλος, ἐρωτῶ τὸν κ. Ἀφεντούλην προτάσσοντα τὸν ἔξιτον στίχον.

«Τὸ ἀκαλλὲς μὲ καλλονὰς ἐκάλλυνας καλλίους» καὶ ἐπάγοντα, διτ: «εἶναι ἀπομίμησις τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου» «ὅ γαλανὸς ὁ οὐρανὸς ἔγέλα γάλα ὄλος», πόθεν γινώσκει τοῦτο, καὶ διεῖλει νὰ εἴπῃ τὸν τρόπον πῶς, καὶ τὴν αἰτίαν διατί εἶναι ἀπομίμησις, καὶ ποῖος ὁ γνωστὸς ἔκεινος; Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ γλῶσσα καὶ τὸ φιλάληθες ἐπιστημονικοῦ κριτηρίου μὴ ἔχοντας κάνεν ὑρισμένον μέτρον ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῆς ἔρεύνης αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγνώσει στραγγαλίζοντος τὴν ἀλήθειαν. «Τίς εἶναι λοιπὸν ὁ γνωστὸς ἔκεινος; — Ὁ κ. Ἀφεντούλης ἀποφέύγων ἐκφέρει τὸ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ λόγιον ὁ τέτοιος (ὅπερ ἔστι μεθερμηνεύμενον «τὸ τοιοῦτο, » οὗτος τὸ δεῖνα εἶπε, διὰ τὴν εὔτελειαν σιγήσας» καὶ ἀσφίστως προενέγκει. «Σχόλ. Λουκ.) Ἄλλ᾽ ὁ γνωστὸς καὶ οὐχὶ ἐν εὔτελεια σιγητέος εἶναι ὁ ἀσιμηνηστος Παναγ. Σοῦτσος. — «Εἰς ποῖον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἶναι γεγραμμένος ὁ στίχος; — Ὁ κ. Ἀφεντούλης συμφορὰν ἥγεται τὸ πρᾶγμα, ἢν προφέρῃ τὸ ὄνομα ἔκεινον, περὶ οὗ τὸ ποίημα. Τὸ ἀκούει ὅμως ἡδη καὶ τὸ βλέπει μεγαλωστὶ γεγραμμένον» «ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΣΣΙΑΝ ἢ ΤΑ ΠΛΩΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ.» — Πῶς δὲ γράφει τὸν στίχον τοῦτον ὁ κριτὴς ὁ ἀνακαλύψας τὴν ἔξι αὐτοῦ μίμησιν; — «Ο γαλανὸς ὁ οὐρανὸς ἔγέλα γάλα ὄλος.» Ἐνταῦθι δ. κ. Ἀφεντούλης ἔγασε καὶ τὸ μέτρον, καὶ τὸ μιμούμενον, τὸ ὅποιον παρεισταθεῖ ὅλως ἐξεφθαρμένον, διότι ὁ Σοῦτσος γράφει:

«Ο σιγαλὸς αἰγιαλὸς ἔγέλα γάλα ὄλος.» — «Περὰ τίνος ὁ Σοῦτσος ἐδιδάχθη τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ποιεῖν; Εἰς τὸν κ. Ἀφεντούλην φαίνεται διτ: εἶναι πρωτότυπος. Ἄλλὰ τὸν ἐπιστομίζει αὐτὸς οὗτος ὁ Σοῦτσος ἀπωθῶν καὶ ἐπιμαρτυρόμενος, διτ: ἐμιμήθη τὸν Οὐρηρόν. — «Πρὸς ποῖον ὁ Σοῦτσος ἐκμυστηρεύεται τοῦτο ὅστε οὐδέποτε περιηλθεν εἰς τὰ στόματα τῆς δημοσιότητος; — Ὁ κ. Ἀφεντούλης οὐδὲν οὐδόλως γινώσκει πλέον, ἐφ' οὖ περὶ τοῦ πράγματος τούτου τοιαῦτα τὸ μέγεθος ἔρευνήσας, καὶ τοσαῦτα τὸ πλήθος ἐξετάσας ἀπεφάσισε. Τῷ δεκτυλοδεικτῷ, ἐν τῇ Νέᾳ σχολῇ (σελ. 70), οἶκον ὁ ἔθνεικὸς ποιητὴς δέν λέγει, διτ: εἶναι ὁ ἔρευρέτης τοῦ εἶδους τοιούτων ἐπῶν, ἀλλὰ καὶ διαβεβαίοις διτ: οὗτος αὐτὸς ἐμιμήθη εἰς τοῦτο τὸν Οὐρηρόν, ἔξ οὖ πρωτίθησιν ἔξ στίχους, παρασημειοῖ καὶ τοὺς κατὰ μίμησιν ὅπ' αὐτοῦ πεποιημένους, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν λόγῳ «ο σιγαλὸς αἰγιαλός. — «Ἀν οὐχὶ τοῦ Δημασκηνοῦ καὶ τοῦ Μίλτωνος, τούλαχιστον τοῦ Οὐρη-

ρου τὴν δόξαν δ. κ. Ἀφεντούλης δὲν σέβεται; Ἰδοὺ λοιπὸν πόσον δίκαιον εἶναι ἀντὶ τοῦ Θεοκρίτου νὰ τὸν ἀντιδωρήσωμεν τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἰππ. 505 «Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν.»

Μετὰ τοσαῦτας τρανὰς καὶ ἀκταπαμαγήτους ἀποδείξεις τῆς καταφωραθείστης ἀγνωσίας τῶν κριτῶν καὶ τῆς δικτροφῆς τῆς πῶν πραγμάτων ἀληθείας, οὗτοι τρόποντι Κύπελον μὲ μπολάρια καὶ ὡς βλακίστερον ἀνθρωπον, ἢν ἐπίστευσον εἰς τὰ γραφόμενα αὐτῶν, τόσον ἔγῳ μάλλον ἀξιόπιστος κριτὴς τῆς ἴδιας ἐμοῦ ἐργασίας, παρὸ ἀνθρώπους πάντη ἀπείρους καὶ ἀνιδέους αὐτῆς, ὃσον καὶ πᾶς ἀπροσωπόληπτος καὶ ἀδέκαστος ἀνθρωπος. Δὲν δικτείνομει, διτ: ὁ ὅμνος ἀπήλλακται ἀμαρτημάτων, ἀτινχ ὅμως εἶναι ἀσημάντως πολὺ δλιγάτερος, παρὰ τὰ δεψιλῶς ἐκκεχυμένα εἰς τὸ κριτικώτατον φυλλάδιον μιας διμάδος πανεπιστημιακῶν. Ἀλλὰ καὶ μάλιστα συγγνωστὸν καὶ ἀνεπαιτίατον εἶναι τὸ μὴ ἀπλημέλες τοῦ ὅμνου, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε. «Χαλεπὸν γάρ οὗτο τὸ ποιῆσαι, ὡστε μηδὲν ἀμαρτεῖν» χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσεντας οὐ μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυγεῖν.» Ξενοφ. ἀπομν. 6'. Η'. Ἐν τούτοις δ. ὅμνος καὶ τοι μὴ ὅν τὸ γέρον ἐξόχου τέχνης, ἀλλ' εἶναι, κατὰ τὸν Ἀθηναγόραν «Θυσία τῷ Θεῷ μεγίστη,» διότι ἐν αὐτῷ ὅμνεται καὶ δοξολογεῖται δ. Θεός: ἐν φ. συγχρόνως ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἀποθεούμενα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀφεντούλην δργικ τῆς Κατυπτοῦς, καὶ εἰς τοὺς θυμιωμένους κτηνώδεις ἔρωτας τῶν Μαλτέζων, καὶ δ. Θεός, καὶ ἡ φύσις, καὶ δ. ἀνθρωπος διὰ μειλιχίου χαριτολογίας ἐξυβρίζονται. Ο ὅμνος βλέπων παντοῦ τὸν Θεόν εἰς δλκ τὰ καλὰ καὶ ἀγκυπτὰ, εἰς τὰ θαυμάτια καὶ ἔρασμια, ἐνεσχύει τὰς θρησκευτικὰς παποιθήσεις, ὑποστηρίζει τὴν ἡθικὴν τάξιν, συντρέχει μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκκλησίαν τοῦ εἰλιωτεύοντος ἔθνους, ὅπερ πλουτίζει καὶ παχύνει τοὺς Ἑλλανοδίκας διὰ τὸν εὐσεβῆ φωτισμὸν τῶν παρὸ ἡμᾶς θεοσεβεστέρων λαῶν τῆς Ανατολῆς. Ο Θεὸς τοῦ ὅμνου μάλιστα μέλει ν' ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν χοιστικομάχων καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα τοῦ ιατροσοφιστοῦ, τὴν ὅποιχνην ὑπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν τοῦ Βυζαντίου ἐποιημένην ἀκολασία καὶ ἀσέδαικ ὑπεδούλωσαν εἰς τοὺς Τούρκους: διότι ὑπὸ μόνην τὴν θεοκρατίαν ἡ Ἑλλὰς Ισχύει νὰ καρπώσῃ πατρίδα, καὶ δ. πατρὶς νὰ καρποδοτήσῃ πατριώτας. Διὸ τοῦτο δ. ὅμνος ἀναγινώσκεται διακόρως ὑπὸ τῶν ἐναρέτων καὶ θεοσεβεστῶν ἀνθρῶν, ψύλλεται τονιζόμενος ὑπὸ τῶν μουσικῶν, ἐπιζητεῖται ὑπὸ τῶν τιμίων οἰκογενειῶν ὃς ἵερὸν παρίσπιτον τῆς παρθενίας, σωφροσύνης, καὶ ἀγνίκης, μελετᾶται ὑπὸ τῶν ιεροκηρύκων καὶ θεολογούμντων, συνιστᾶται ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πνευματικῶν

πατέρων, ἐπιβάλλεται μπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα των ὡς ἐντυπόνων τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν καὶ σοφίζων τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, ἐπιζητεῖται πρὸς εὐρεῖν δημοσίευσιν δις ἥδη ἐκτυπωθεῖς καὶ ἀνὰ πάσαν τὴν Ἀνατολὴν διατρέχων, καὶ εἰσέρχεται τιμώμενος εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἀγιωτάτου θυσιαστηρίου, ὅπου θύεται καὶ διαμελίζεται ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ἀμνός. Πλὴν ἀλλὰ καὶ μόνον νὰ δεξιῶθῇ δὲν ἔδύνατο κατὰ θείαν εὑδοκίαν εἰς τὴν Θεοκοιτικὴν, τὴν ἀρροδισιακὴν, καὶ τὴν Μαλτεζικὴν σχολὴν τοῦ κ. Ἀφεντούλη, διότι ἐν αὐτῇ ταῦτῃ μόνον καὶ μονώτατον ἐλευθερίως καὶ εὐχερῶς διδάσκεται ἡ κατὰ θεωρίαν γνῶσις καὶ ἡ κατὰ πρᾶξιν ἀσκησίς, τῶν ψυχωφελῶν ἀρετῶν καὶ ἀγαθοεργίαν. Εἶναι δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ ἀναγκαιότατον διδύμος πρὸς πάντα χριστιανὸν, διστις καὶ κατὰ Λαζαργόραν καὶ κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις (βιβλ. 7. Κεφ. 40) ὁφείλει κατηχούμενος νὰ παιδεύηται· «Μανθανέτω δημιουργίας δικόρου τάξιν, προνοίας εἰρήμονα, νομοθεσίας δικόρου δικαιωτήρια. Παιδεύεσθαι διατί κόσμος γέγονε, καὶ διότι κοσμοπολίτης ὁ ἀνθρώπος. Ἐπιγινωσκέτω τὴν ἔχυτον φύσιν, οἷς τις οὐπάρχει. Παιδεύεσθαι δὲ οὐδὲ μόνον ἀγνοεῖ τὴν Ὁκτώηχον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ στόματος τοῦ πανεπιστημίου διαβάλλει αὐτὴν παρὰ τῇ χριστωνύμῳ αὐτοῦ πατρίδι.

Ἐν Μεσολογγίῳ.

ΑΝΑΣΤ. Κ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΓΛΟΣ.

Ο ΧΑΡΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΚΥΠΡΙΟΙΣ.

Ἐπιγράφων οὕτω τὴν μικράν μου ταύτην περὶ τοῦ Χάρωνος πραγματείαν, δὲν πιστεύω νὰ νομίσῃ τις διτὶς ὁ ἀρχαῖος Χάρων τῶν Ἑλλήνων παρέστη καὶ πάλιν μετὰ τοῦ σεσαμρωμένου του πλοίου, ζενείας τυγχάνων ἐν Κύπρῳ. Προλημβάνω νὰ τὸ προσίπω, μήπως τὸ τρομερὸν καὶ ἐπίφοβον τοῦ προσώπου τούτου μᾶς ἐπενέγκῃ ζημίαν τινά. Ο γέρων ἐκεῖνος ἀπέδρα διὰ παντὸς πρὸ χιλίων δικτακοσίων ἑζήκοντα ἐννέα ἑτῶν, ἀποξηρανθίστηκε τῆς ἀχερουσίας του λειμῶν, ἐφ' ἣς ἐπεκάθιζε τὸ ψυχοφόρον πλοιάριόν του καὶ ἐκτοτε διατελεῖ κεκλεισμένος εἰς τὸν Ἀδηνὸν δύστηνος.

Ἀλλ' ὅταν τις μεταβῇ εἰς τινὰ τῶν τοῦ ἀρχιπελάγους νήσων, τὴν Κύπρον ἐν παραχθείγυματι, ἥτις

κάπως πλειότερον ἀνταμείβει τὸν περιηγητὴν καὶ ἵκανοποιεῖ τὰς προσδοκίας αὐτοῦ, ἀκούση δὲ αἴφνις τοὺς Κυπρίους νὰ ἄδωσι τῷ Χάρωνι καὶ πάλιν, νὰ ἀναμιγνύωσι τὸ ὄνομά του ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς, δισπερ οἱ νῦν Ἀθηναῖοι τὸ τῶν δημουργῶν, νὰ διαλέγωνται μετ' αὐτοῦ, νὰ προσφέρωσιν αὐτῷ σένας ὡς ζῶντες, καὶ νὰ πτοῶνται μήπως τὸν κακολογήσωσι, σᾶς βεβαιῶς ὅτι ὁ περιηγητὴς ἐν πρώτοις θὰ τεθῇ εἰς ἄπορον θέσιν καὶ θὰ νομίσῃ ὅτι ὁ Χάρων ἔλυσε τὰ δεσμὰ τοῦ "Ἄδου, δι' ὃν ἔκλεισεν αὐτὸν ἐκεῖ ὁ Χριστὸς, τελευταῖον δὲ θὰ ῥιφθῇ εἰς περιέργειαν, ἥτις οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ θαυματουμοῦ θὰ τὸν ἐξαγάγῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν κόπον αὐτοῦ θὰ ἵκανοποιήσῃ. Τότε θὰ νοήσῃ ὅτι ὁ Χάρων ἐκεῖνος δὲν δύναται νὰ ἀναβῇ, καλῶς ἀποξηρανθίστηκε τῆς ἀχερουσίας, θὰ ἐξιγνιάσῃ δὲ τὴν αἰτίαν, δι τὸν οἱ Κύπριοι είναι τόσον ἐξοικειωμένοι μετὰ τοῦ Χαρωνέου τούτου δημιατος.

Ἴδού δὲ πῶς ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς ἀκούεται·

«Ο Χάρος ἡμερόφρονος μαῦρης κεναλικάνεις
πχρυσὸν επαθίνεις ἔπωσθηκε καὶ πά· τος τὸ πανα(γ)ήρας
»γιάδ νά ἔρη καὶ τὴν μάναν του γιά νά τοῦ παραγγείλῃ.
»Γούέ μου, μὴν πέρηνης ὅμορφαις μὴν πέρηνης ταῖς γρυάδες,
»καὶ μὴν πέρηνης τὰ μικρὰ παιδιά νὰ κλαίσουν η μενάδες.
»Δλ̄ δὲν πέρηνα ταῖς ὅμορφαις, Δλ̄ δὲν πέρηνω γρυάδες.
»Δλ̄ δὲν πέρηνα μικρὰ παιδιά τι Χάρωντας λογοῦμας;»

Καὶ ἀλλαχοῦ·

«Διὸν ἡρτα· γὰρ δ Χάρωντας γὰρ φά· νά πιστεύεις
»παρὰ ἡτα· γῆρά δ Χάρωντας τὸν κάλλισον σας γὰρ πάρω.»

Ἐν δὲ τοῖς ἀσμασιν, ὅπου καὶ ἀλφαριτικῶς περιέγραψεν τὸν ἄκαμπτον χαρακτήρα του, ὡς ἔξης·

«Ἄνθρωπος εἶμαι, Χάρωντας, γεμάτος πάσης χάρης
»ἄκομη νέας ὁρίσκομαι, πᾶς θλίψις νὰ μὲ πάρη;
»Ἄνθρωπος εἰσ' ἀληθινὰ ἀπὸ Θεοῦ πλασμένος.
»Μὰ τὸν εἶμαι πειπάμενος, εἴτε εἶμαι προσταγμένος.
»Ἄνθρος εἰς τὸν κόσμον ὁρίσκομαι ἀνθεῖς καὶ λουλουπίζεις,
»εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνθέια δην μυρίζεις.»

Ἐν ταῖς διηγήσεσι δὲ, ὅτι ὁ Χάρων ἐπλήγωσε τὸν δεῖνα, ἐκτύπησε τὸν ἄλλον, τὸν ἐπήρεν ὁ Χάρων καὶ δλλα.

Τόσον ἐπηρέασσεν δὲ ἔλληνισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ, ὅστε τινὰ λείψανα τῶν ἥθων τῶν ἡμετέρων προγόνων τηροῦνται μετὰ ζωηρότητος, ἀπαραδειγματίστου. Ο χριστικησμὸς ἐπῆλθεν. Ο Παῦλος καὶ ὁ Βερνάδης ἀνέλαβον νὰ ποδηγετήσωσι τοὺς Κυπρίους εἰς τὴν νέαν διδασκαλίαν, ἵνα μεταβιβάσωσι τὰ νάματα τοῦ χριστικησμοῦ εἰς τὴν νήσον ἐκείνην, ἥτις εἶχεν ἐν ἐκυτῇ βαθέως ἐρήμωμένον τὸν ἔθνισμὸν καὶ τὴν ἀφροδίτην κατέστησε κορωνίδα ἐν τῇ λατρείᾳ αὐτῆς· ἀλλ' ἐνταῦθα μικροῦ δεῖν δι Παῦλος νὰ ναυαγήσῃ ἀρπάζας παρὰ τῶν Παρθίων τεσσαράκοντα παρὰ μίαν. Οἱ Κύπριοι τότε οὐδένας ἀπεξεδέχοντο· καὶ πιστοὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς ἀφροδίτης ἐρήμωδισαν τὸν ἀπόστολον, τολμήσαντα νὰ τοῖς ἐπιβάλῃ δοξα· σίας νέου θρησκεύματος.